

SoRAD
Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning
Stockholms universitet

Alkohol och unga i 20-årsåldern – rus, lust, problem och prevention

Maria Abrahamson

SoRAD rapport nr 18 – 2004

FÖRORD

Ett varmt tack först och främst till de intervjupersoner som för denna rapport har delat med sig av sina erfarenheter av alkohol till vardag och fest.

Jag vill också tacka mina forskningskollegor vid Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD) för goda kommentarer till delar av texten.

Tack också till Socialdepartementet som har finansierat studien.

Stockholm 16 februari 2004
Maria Abrahamson

Innehåll

FÖRORD -----	1
INLEDNING -----	5
Ökad alkoholkonsumtion bland unga -----	5
Alkoholpolitiska förändringar-----	6
Kulturforskning om unga vuxna och alkohol -----	8
1. <i>Historiskt perspektiv</i> -----	9
2. <i>Chicagoskolan och ett stämplingsteoretiskt perspektiv</i> -----	10
3. <i>Socialantropologiskt perspektiv</i> -----	11
4. <i>Subkulturellt perspektiv</i> -----	12
5. <i>Könsperspektiv</i> -----	13
Kommentar -----	14
Rapportens disposition-----	15
KAPITEL 1. METOD -----	17
KAPITEL 2. ALKOHOL OCH MÖTET MELLAN UNGA KVINNOR OCH MÄN -----	21
Bakgrund -----	21
Delstudien syfte -----	23
Genomförande och analys-----	23
Resultat -----	26
<i>Flirt – att vara berusad eller nykter</i> -----	26
<i>Raggning och berusning</i> -----	31
Konklusioner -----	37
KAPITEL 3. NÄR JAG DRACK FÖR MYCKET – UNGA I 20-ÅRSÅLDERN	
BERÄTTAR -----	41
Bakgrund -----	41
Delstudien syfte -----	42
Berättelse och poäng-----	42
Resultat -----	44
<i>Personliga problem</i> -----	45
<i>Alkoholen lätt tillgänglig och alla drack</i> -----	50
<i>Var yngre och alla drack</i> -----	51
<i>Full för att det är gott</i> -----	53
Konklusioner -----	54
KAPITEL 4. UPPFATTNINGAR OM PROBLEMATISKT DRICKANDE -----	57
Inledning -----	57
Delstudien syfte -----	58
Resultat -----	58
<i>Definitionernas tre dimensioner</i> -----	58
1. <i>Alkoholist och storkonsument som kvalitativt avgränsade tillstånd</i> -----	60
2. <i>Alkoholist och storkonsument som ett kontinuum</i> -----	62
1. <i>Dryckesvanornas omfattning</i> -----	63

Innehåll

<i>II. Könsskillnader</i> -----	64
<i>III. Definitioner som beskriver klasskillnader</i> -----	66
Diskussion -----	67
SAMMANFATTNING -----	71
REFERENSER -----	73
BILAGA 1. DEFINITIONER AV ALKOHOLIST, STORKONSUMENT OCH FYLLO -----	81
BILAGA 2. INTERVJUPERSONERNAS EGEN ALKOHOLKONSUMTION OCH KOMBINATIONER AV DEFINITIONER -----	83
BILAGA 3. ASSOCIATIONER AV INTERVJUPERSONERNA I SAMBAND MED DEFINITIONEN AV EN ALKOHOLIST -----	85

INLEDNING

Ökad alkoholkonsumtion bland unga

I Sverige konsumeras nu mer alkohol än under den senaste 100-årsperioden. Enligt beräkningar dricker svenskarna årligen över 9,9 liter 100 % alkohol per invånare över 15 år och äldre, inkluderat även oregistrerad konsumtion. Det är en ökning på över 20 % sedan mitten av 1990-talet (Leifman 2003,159).

Under de 28 år som CAN har gjort regelbundna mätningar av alkohol- och drogvänorna bland unga i årskurs 9 och bland värnpliktiga, är den genomgående tendensen att konsumtionen i alla uppmätta avseenden ökat under det senaste decenniet. Den sammanlagda mängden är större och berusningsdrickandet är vanligare (CAN & FHI 2000, 82).

För ungdomar i årskurs 9 beräknades den sammanlagda årskonsumtionen räknat i 100 % alkohol vid 1980-talets mitt till 2,3 liter för pojkar och 1,6 liter för flickor. Vid slutet av 1990-talet hade pojkarna ökat sin konsumtion med ytterligare nästan en liter och flickorna med nästan en halv liter. Även berusningsdrickandet har ökat under perioden. I mitten av 1980-talet uppgav 23 % av pojkarna och 14 % av flickorna, att de någon gång i månaden eller oftare, vid ett och samma tillfälle, druckit minst en halv flaska sprit eller motsvarande. År 1999 drack 30 % av pojkarna och 22 % av flickorna denna mängd minst en gång per månad.

För den något äldre åldersgruppen 16-19 år är konsumtionsökningen än större. Vid 1980-talets mitt drack pojkarna genomsnittligt 2,4 liter räknat i 100 % alkohol per år och flickorna 1,1 liter. Vid slutet av 1990-talet hade pojkarna fördubblat sin årskonsumtion till 4,8 liter. Flickorna hade nästan tredubblat sin konsumtion och drack så mycket som 2,7 liter i genomsnitt under året. Unga män och kvinnor i åldern 18-25 år är emellertid den åldersgrupp som dricker mest och också den åldersgrupp där berusningsdrickandet är vanligast (Leifman 2000). Liknade resultat återfinns också vid en jämförelse av

självrapporterad konsumtion i olika frågeundersökningar under en dryg tioårsperiod (Leifman 2003). Unga män i åldersgruppen 16-29 år är de som ökat sin konsumtion mest, från 5,2 liter 1990 till 7,3 liter 2002 (a.a., 173). Kvinnorna har under samma tid ökat konsumtionen med det dubbla, från 1,6 till 3,2 liter (a.a., 174). De unga männen har således i absoluta tal ökat sin konsumtion mest, men det är de unga kvinnorna som står för den relativt sett största ökningen.

Även om dryckesmönstren förändras under åren upp till vuxen ålder, tycks ungdomsårens vanor ha betydelse för hur man kommer att dricka som vuxen. I en longitudinell studie baserad på individdata visar Pape & Hammer (1996), att de som hade en hög konsumtion som tonåringar, även som unga vuxna hade omfattande dryckesvanor, om än något modererade. Undersökningens resultat pekar därför mot en kontinuitet i dryckesvanorna över åren snarare än att ungdomsdrickandet tillhör en avgränsad period i livet.

Alkoholpolitiska förändringar

Ökat ekonomiskt välstånd, men framför allt förändrade kulturella mönster och förändringar i livsstil, har bidragit till den omfattande ökning av alkoholkonsumtionen som skett i hela den industrialiserade världen under efterkrigstiden (Mäkelä m.fl. 1981).

Under hela denna period har en långvarig uppmjukning av den tidigare konsumtionsbegränsande politiken pågått. Fram till mitten av 1950-talet bestod svensk alkoholpolitik delvis av en direkt kontroll av individen. Åtminstone sedan 1960-talet har den huvudsakliga alkoholpolitiska strategin varit att vägleda människor i förhållande till alkoholens risker, snarare än att reglera dem på ett direkt och personligt sätt, som under tidigare epoker (Tigerstedt 2000). Det är först från 1980-talet som preventionspolitiken helt kom att domineras av inriktningen mot att hålla den totala konsumtionen i landet låg (DsS 1980; Sutton 1998). De undersökningar som gjorts av den totala konsumtionens inverkan på mängden alkoholskador i olika länder ger starkt stöd för att den politik som Sverige och andra nordiska länder fört har varit effektiv (Babor m.fl. 2003; Norström 2002; Room 2002a).

En av förklaringarna till att konsumtionens storlek hos hela befolkningen, ger så tydligt utslag på skadenivåerna är att dryckesvanor

är ett kollektivt fenomen. En förändring kan börja inom vissa grupper av befolkningen och sprider sig sedan som ringar på vattnet till andra grupper, vilket slutligen resulterar i en förskjutning av totalkonsumtionen (Skog 1985). Förändrade nivåer för drickandet avspeglar därför inte bara förändrade dryckesvanor, utan också förändrade mönster för människors sätt att umgås med varandra, med andra ord kulturella förändringar.

Totalkonsumtionsperspektivet på alkoholens skadeverkningar har emellertid fått praktiska tillämpningsproblem bl.a. som en följd av EU-medlemskapet, men inte enbart därför. I en parallell process har människor på övriga viktiga områden i livet alltmer börjat betrakta sig som självreglerande konsumenter (Sulkunen 1997a). Samtidigt som kontrollen av konsumtionen allt mer har blivit en fråga för individen, har nya former av dryckesmönster och uppfattningar om alkohol uppstått, som har gjort alkohol mer och mer socialt accepterad i allt fler situationer.

Nedmonteringen av den traditionella nationellt reglerade alkoholpolitiken accelererade i de nordiska länderna under 90-talet, med anledning av anslutningen till Schengenavtalet och processen inför EU-medlemskapet (Sulkunen m.fl 2000). En förändrad grundsyn i alkoholpolitiska frågor framträder under 1990-talets början i svenska officiella policy-dokument. När möjligheterna till nationellt verkande kontrollåtgärder minskade, återuppstod ambitionerna att rikta åtgärderna mot speciella riskgrupper (SOU 1994). Lokalt baserade preventionsåtgärder har nu fått en framträdande plats. Alkoholpolitiken har därmed flyttat närmare dem som skall påverkas. Under 1980-talet var ambitionen att reglera hela befolkningens aggregerade konsumtion, med litet intresse för individens drickande (Tigerstedt 2000). I den Nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador (Prop 2000/01:20) framträder tydligt politikens förändrade inriktning. Det främsta målet för den nationella alkoholpolitiken har övergått till att utgöra stimulans av utvecklingen på lokal nivå. Framför allt skall de lokala preventiva insatserna riktas mot dryckesbeteendet bland unga.

Också i skriften *Att förebygga alkoholskador. En samlad politik för folkhälsa* (Socialdepartementet 2001, 18) beskrivs alkoholpolitikens förändrade tyngdpunkt från nationell till internationell och lokal nivå, eftersom de tidigare generellt inriktade åtgärderna inte är lika kraftfulla eller gångbara. Andra metoder än tidigare behövs för att förebygga negativa effekter av alkoholens ökade tillgänglighet. Opinionsbildning och upplysning anges som allt viktigare delar av det förebyg-

gande arbetet. Insatserna skall stödja människor att ta eget ansvar för att deras alkoholkonsumtion inte skall leda till negativa effekter.

För att förankra innehållet i den Nationella handlingsplanen tillsatte regeringen 2001 en särskild alkoholkommitté knuten till socialdepartementet. Kommittén skall arbeta i fem år och skall, förutom att stimulera utvecklingen av lokala verksamheter, ansvara för nationellt inriktade informations- och opinionsbildningsinsatser, särskilt riktade till åldersgruppen 18-25 år.

En preventiv alkoholpolitik kunde intill för några decennier sedan upprätthållas genom nationella politiska beslut. Nu har möjligheten att genomföra alkohol- och drogpreventiva insatser blivit beroende av individer, grupper och sociala rörelser som till stor del står utanför en traditionell politisk process.

I ljuset av dessa förändringar är det angeläget att öka kunskapen om vilken mening alkoholen tillskrivs av de unga män och kvinnor som är huvudmålgruppen för de nya preventiva insatserna, vilka överväganden kring alkohol de gör i ett vardagligt resonering, hur de definierar olika former av problematiskt drickande och vilka implikationer detta har för preventiva budskap riktade till den aktuella målgruppen.

För de flesta människor, kanske särskilt för unga, är alkohol och gemensam berusning ett uttryck för social och kulturell tillhörighet. Att dricka tillsammans är en kollektiv handling, som vi i samspel med varandra förstår och uppfattar kollektivt. Kulturforskning handlar om hur vi skänker olika mening åt detta samspel och hur vi genom språket också styr det. Med syftet att ge kunskap om alkoholbrukets innebörd för olika grupper av unga människor och för att kunna ge en bas för att bedöma olika alkoholpreventiva åtgärder är det därför ett kulturforskningsperspektiv lämpligt.

Kulturforskning om unga vuxna och alkohol

Survey-undersökningar över åren pekar på stora skillnader i konsumtionsmönster mellan olika grupper (Leifman 2003). De vanliga bakgrundvariablerna som kön, ålder, socioekonomisk status m.m. förmår emellertid bara förklara en del av variationen. Om vi vill öka våra möjligheter att förstå drickandets variationer behöver vi komplementära förklaringsmodeller.

Nedan presenteras en typologisk översikt av kulturellt orienterad alkoholforskning om unga i tidiga vuxna år, dvs. ungefär från 18 års ålder och ytterligare 10 år. Översikten är baserad på de olika studiernas teoretiska referensram. Inledande litteratursökningar har visat på avsaknaden av studier som med en kulturell forskningsansats undersöker alkoholens mening och innebörd för den aktuella åldersgruppen. Oavsett forskningsmetoder är studier om den något yngre åldersgruppen vanligare, dvs. ungdomar som fortfarande står under vuxnas övervakning, bor hemma, går i skolan och egentligen inte har uppnått laglig ålder för att dricka. Likaså finns en stor mängd kvantitativa studier baserade på enkätundersökningar vid nordamerikanska college. I vissa fall förekommer kvalitativa inslag i form av belysande citat ur intervjuer. De studier som är av primärt intresse här är emellertid de där forskarna söker upp vissa grupper eller miljöer för att förstå alkoholens roll i det sociala livet som helhet.

De olika kulturellt orienterade forskningsinriktningar om unga i den aktuella åldersgruppen som kunnat urskiljas är 1) ett historiskt perspektiv, 2) chicagoskolan och ett stämplingsteoretiskt perspektiv, 3) ett socialantropologiskt perspektiv 4) ett subkulturellt perspektiv och 5) alkoholen ur ett könsperspektiv.

1. Historiskt perspektiv

Utgångspunkten för många social- och kulturhistoriska studier om alkohol är, att det sätt på vilket vi uppfattar sociala problem, som alkohol- och drogproblem, är socialt konstruerat. Innebörden är att det som vid skilda tidpunkter definieras som sociala problem är skapat av olika sociala aktörer i ett socialt meningsbärande sammanhang. Drickande definieras som ett problem beroende på vem som dricker och i vilket sammanhang det sker.

Alkoholfrågan definierades länge som problem för arbetarklassen och kvinnorna (Bruun & Frånberg 1985). Ända in på 1960-talet betraktades ungdomar i huvudsak som tillhörande föräldrarnas sociala klass. Eftersom begreppet ungdom är sentida är det därför egentligen inte adekvat att tala om ett historiskt ungdomskulturellt perspektiv. Likafullt bars folkrörelserna under sin mest expansiva period på 1920-talet till stor del upp av unga. Ambjörnsson (1988) visar hur de folkrörelser som växte sig starka under 1900-talets början var en ungdomlig proteströrelse mot ett stelnat patriarkalt system och en skolning i en ny demokratisk ordning. Folkrörelserna tog ansvar för framtiden

och utgjorde en utopisk kraft. Världen skulle kunna formas till något oändligt mycket bättre. Dryckenskap uppfattades som en rest från ett gammalt samhälle. Genom studiecirklar, teatersällskap, deklamationsklubbar, gökottor, utflykter och dansaftnar skapade rörelserna en plats för möten mellan unga människor. Ambjörnsson (1988, 145-149) nämner att en förändring inträdde vid 30-talets slut. Fortfarande arrangerades föreläsningar och bildande samkväm, men inga unga tog vid. Bildningskampen fördes av *en* generation. Vad 1920-talets ungdomsgeneration på 1940-talet kunde lämna efter sig var ett antal organisationer och rutiner, men inte andan som dessa hade växt fram ur.

Under efterkrigstiden börjar ungdomar alltmer framträda och problematiseras som en urskiljbar grupp. Hur ungdomars nöjesliv av samtiden diskuterades med moralisk indignation visas av Frykman (1984) i en beskrivning av 1940-talets upprörda känslor över "dansbaneeländet". Framträdandet av ungdomen som en social kategori tillförde en ny bild av hur den farliga klassen såg ut (Abrahamson 1994; Swärd 1998). Även om ungas nöjesliv och eventuella alkoholdrickande som hotbild inte helt kom att ersätta den tidigare farliga arbetarklassen, kom det åtminstone att utgöra ett tillskott till föreställningarna om varifrån hotet kom.

2. Chicagoskolan och ett stämplingsteoretiskt perspektiv

De första studier som med ett kultursociologiskt angreppssätt närmade sig västvärldens unga människor genomfördes i Chicago under 1920- och 1930-talen. De ungdomsspecifika undersökningarna var delar av ett brett program, som bland annat med kvalitativa deltagande observationsmetoder studerade urbaniseringens effekter. Fokus var riktat mot stadskärnornas marginaliserade invånare, som alkoholister och prostituerade, vars sociala problem och avvikande beteende uppfattades som skapade av de omvälvningar som den snabba industrialiseringen och urbaniseringen medförde (för en översikt se Moore 2002).

En utlöpare av chicanoskolan är det stämplingsteoretiska perspektivet (Becker 1963). Avvikande beteendet betraktas som något som uppstår i interaktionen mellan unga människor och samhällets reaktion på deras beteende, vilket skapar en process där dessa stämplas som avvikare, något som ungdomarna i sin tur svarar på. Becker intervjuade bland annat dansmusiker och marijuanaanvändare i 1950-talets USA och visar hur deras sociala kontaktnät griper in i varandra.

Vanligtvis är det inte alkohol, utan ungas droganvändning som intresserat forskare som anammat chicagoskolans eller ett stämplings-teoretiskt perspektiv (t.ex. Goldberg 1973; Svensson 1996). Så länge nykterhetsrörelsen var stark var alkoholen fienden. Under 1960-talet förflyttades detta synsätt till narkotikan och problemet med alkoholen formulerades snarare som vilken alkohol som dracks och hur. Politikens mål var, inte bara i Sverige, att minska spritdrickandet, avglorifiera alkoholen och civilisera alkoholvanorna (SOU 1994:26). Ett inslag i denna politik var att tillåta försäljning av mellanöl i livsmedelsbutikerna mellan 1965 och 1977. Det var först när konsekvenserna av denna politik började framträda som kombinationen ungdom och alkohol började formuleras som ett av de viktigaste problemen med alkohol. Först därefter började forskning om ungas särskilda mening med drickande och berusning att framträda.

Soilevuo Grønnerød (2002) är en av dem som på senare tid inspirerats av Becker (1963) för att studera hur alkohol används av finländska amatörrockband. Drickandet uppfattas av bandmedlemmarna som en ofrånkomlig del av bandens tillvaro, men kan om det blir för mycket också hota denna tillvaro. Eftersom betalningen ofta består av fri öl hänger graden av berusning ibland samman med hur lång väntetiden är innan de skall in på scenen. Drickandet balanserar därför ofta mellan måttlig och kraftig berusning. Efter några tillfällen när det blivit för mycket före en spelning antog några av banden formella regler om hur många öl som maximalt fick intas före en entré. Genom sådana regler kontrollerar bandmedlemmarna varandras berusning. Det gemensamma drickandet och stämningläget med en liknande berusningsgrad stärker samhörigheten i banden, som av flera beskrivs som en familj. Denna berusningens gemenskap omfattar emellertid i huvudsak de manliga bandmedlemmarna.

3. Socialantropologiskt perspektiv

En annan typ av kulturellt orienterad forskning om ungdom och alkohol hämtar sin teoretiska begreppsapparat från de socialantropologer som utforskat lokalsamhällen och tredje världens folk. Sande (1994; 2000; 2002) är influerad av detta perspektiv och beskriver berusning som en sekulariserad ritual för att träda utanför den normala verkligheten. Norska studenters 'russefeiring' ses som en övergångsritual inför inträdet i vuxenlivet. Sande (a.a.) argumenterar för att alkoholen är en nyckelsymbol i de rituella processerna. Övergångsritualen tar sig uttryck

i en form av gatuteater, där det är tillåtet att leka med traditionella normer och värderingar. Genom övergångsritualen integreras de unga i vuxensamhällets sociala och kulturella struktur.

Även Beccaria & Sande (2003) använder en socialantropologisk begreppsapparat när de jämför italienska ungdomars dryckesvanor med de norska. De finner flera likheter, bland annat nya former av ungdomliga traditioner, lekar och upptåg som infattar berusning vid veckoslut eller särskilda tillfällen. Skillnaden är att i Italien förekommer detta mer lokalt och inte i nationell skala som i Norge.

Pyörälä (1995) jämför också nordiskt dryckesmönster med ett Medelhavsland. Hon har bett finska och spanska studenter att berätta om sina dryckesvanor och erfarenheter av berusning. Resultaten pekar på avsevärda kulturella skillnader i första hand mellan kvinnor och män. I de finska studenternas berättelser framträder berusningen för män och kvinnor som två skilda världar, med knappast någon gemenskap mellan könen vid dryckestillfällena. Bland de spanska studenternas återfinns ingen sådan uppdelning. Drickandet för i stället könen närmare varandra. En annan påtaglig skillnad mellan de spanska och finska ungdomarna är att för de spanska ungdomarna är berusningen ett sätt att uttrycka föräldrauppror, vilket knappast alls förekommer bland de finska ungdomarna, vilket förklaras av att berusningsdrickande inte är accepterat av den äldre spanska generationen, vilket det däremot är av motsvarande generation i Finland.

4. Subkulturellt perspektiv

En efterträdare till chicagoskolan och det stämplingsteoretiska perspektivet är den forskning som influerats av den brittiska subkulturforskning, som växte fram i Birmingham under 1970-talet. Den tidiga subkulturforskningen såg odlandet av avvikande identiteter som motståndshandlingar mot en dominerande kultur. De kulturforskare som inspirerats av detta perspektiv har ofta den gemensamma utgångspunkten att de betraktar ungdomars kultur i förhållande till en dominerande och enhetlig moderkultur.

Kulturforskning om unga och alkohol som delvis inspirerats av brittisk subkulturforskning är Moore (1990), Norell & Törnqvist (1995) och Lalander (1998).

Moore (1990) beskriver alkoholens mening för etnisk identifiering hos en grupp manliga skinheadsungdomar. Deras sätt att dricka analyseras som ett medel för gruppen att uttrycka sin engelska etnicitet och

också som en del av de sociala processer som skapar subkulturen. Drickandet är delvis utformat som en reaktion i förhållande ett australiskt manligt sätt att dricka. Till exempel bjuder skinheadsungdomarna inte på rundor, vilket är vanligt bland den vuxna manliga australiska befolkningen.

Norell & Törnqvist (1995) undersöker några olika ungdomsgrupper i 20-årsåldern och deras dryckesmönster. En grupp är arbetare, en annan grupp studenter och en tredje grupp en avantgardistisk grupp som forskarna kallar "svarta folket". Norell & Törnqvist finner att drickandet uttrycker olika klassmässiga förhållanden och att ungdomarna genom drickandet artikulerar varifrån de kommer och vart de är på väg. Genom sitt sätt att dricka uttrycker både arbetargruppen och studentgruppen ett skötsamhetsideal och en identifiering med samhällets förhärskande värderingar. För det "svarta folket" är däremot drickandet ett uttryck för protest mot konventioner, normalitet och traditioner (a.a. 231 ff).

Lalander (1998) beskriver likaledes alkoholens betydelse för tre olika typer av ungdomsgrupper. De utgörs av liberalkonservativa ungdomspolitiker, kvinnliga mediestudenter och unga kristna män. De manliga politikerna ser det inte som skamligt att bli berusad. Det är en del av deras normala helgaktivitet. Genom sitt sätt att dricka uttrycker de oberoende och protest i förhållande till den socialdemokratiska statsmakten, samtidigt som de identifierar sig med gamla svenska dryckestraktioner. De kvinnliga studenterna har medelklassbakgrund och är representanter för ett försiktigt dryckesmönster. Genom att ha kontroll och inte bli berusade skapar de en bild av sig själva som fria och oberoende. De kristna männen är nykterister och de flesta av dem har växt upp i en kristen miljö. Att inte dricka är för dem ett betydelsefullt sätt att återskapar den kristna identiteten. Slutsatsen är liksom för Norell & Törnqvist (1995) att ungdomarna genom sitt förhållningssätt till alkohol visar vilka de är och vill bli.

5. Könsperspektiv¹

Socialantropologer, som studerar tredje världens folk, uppmärksammar ofta könsens skilda dryckesmönster och drickandets olika innebörd

---

¹ Kön avser här och framgent i texten det som innefattas i engelskans 'gender', dvs. socialt och inte biologiskt kön.

Inledning

för män och kvinnor. När liknande metoder används för att studera europeiska länder framträder även här fundamentala könsskillnader (Gefou-Madinaou 1992). I flera av de ovan presenterade studierna finns ett könsperspektiv med som en ingrediens i det kulturteoretiska perspektivet t.ex. Lalander (1998), Pyörälä (1995) och Soilevuo Grønnerød (2002).

Measham (2002) renodlar denna aspekt och visar unga kvinnors och mäns väsensskilda förhållningssätt till alkohol. Resultat redovisas från en omfattande longitudinell studie, som med både kvantitativa och kvalitativa metoder har undersökt brittiska ungdomars alkohol- och drogvvanor (Parker, Aldridge & Measham 1998). Measham (2002) diskuterar alkoholens och drogernas sociokulturella kontext och den centrala betydelsen av kön. Hennes slutsats är, att hur alkohol och droger används inte bara förmedlas via könet. Än viktigare är att användningen också är ett sätt att skapa feminina och maskulina identiteter. Signifikativt för unga kvinnors berusning, antingen det sker genom droger eller alkohol, är en önskan om en kontrollerad kontrollförlust. Målet är att ha roligt och koppla av, men aldrig gå över gränsen till total kontrollförlust, eftersom det riskerar den personliga säkerheten och kan medföra socialt fördömande. Unga män däremot är mer benägna att ha gränsöverskridandet som berusningens mål. Kön är därför av avgörande betydelse för drickandet, inte bara för att visa skillnader i dryckesmönster utan också som ett sätt att konstituera manlighet och kvinnlighet.

Kommentar

Den kulturellt orienterade forskning om ungdomars förhållande till alkohol och droger, som har tagit sin utgångspunkt från den subkulturella referensramen, har gärna en tendens att överbetona grupphomogena drag (för en diskussion se Moore 2002 samt under publicering). Kulturen framställs ofta som något som känner, tänker och handlar i stället för människorna själva. Kulturer tenderar att presenteras som homologier, som enhetliga och konsistenta. Visserligen anammar många ungdomar särskilda stilar som ofta bygger på musiksmak och klädstil, men det är bara ett fåtal som iscensätter musiken och klädseln i en särpräglad livsstil. Stilar och symbolsystem används ofta mer individuellt. Dessutom tenderar flickors och unga kvinnors erfarenheter

och sätt att leva att försvinna när man delar in ungdomar efter subkulturella livsstilar (Svensson, Svensson & Tops 1998, 42).

Om den traditionella alkoholforskningen har kunnat kritiseras för probleminflation genom att den i alltför hög grad har uppmärksammat de negativa konsekvenserna av berusning (Gusfield 1996), kan motsatt kritik: tendens till problemdeflation riktas mot stora delar av den kulturellt orienterade alkoholforskningen (Room 1984). Det gäller både för tidigare antropologisk forskning som för senare tids socialkonstruktivistiskt inspirerade kulturforskning. Drickande och drog-användning har ofta betraktats som funktionell för de olika grupper som har studerats och setts som något som nästan inte har med berusning att göra, som underlättande för social samvaro och som symbol för kulturell differentiering (Sulkunen 2002). Alkoholen, eller avståndstagandet från den, fyller funktionen att stärka den sociala gemenskapen och grupp känslan som en del av identitetsbildningen. Eftersom denna skiljer sig åt för grupperna är slutsatsen ofta att alkoholen fyller olika funktioner för olika grupper av unga.

Skapar varje grupp en egen betydelse med berusningen? Kanske kan berusning i stället ses som en symbolisk handling, en strävan att lämna en social ordning och träda över en gräns till ett annat tillstånd. Alkohol och berusning, om än i liten skala, har en laddning i och med att möjligheten till gränsöverskridande finns. Vad erbjuder detta andra tillstånd för unga människor? Hur definierar unga människor problematiskt drickande och hur beskriver de egna problem med alkohol? Vilka likheter och skillnader finns mellan män och kvinnor?

Det som följer är ett försök att besvara dessa frågor.

Rapportens disposition

Rapporten består av tre delstudier för vilka nio grupper unga människor intervjuats med fokusgruppmetodik. I kapitel 1 presenteras denna metod och hur intervjuerna gick till.

Varje följande kapitel består av olika aspekter av hur intervjupersonerna uppfattar alkohol, alkoholproblem och vilken mening drickande och berusning har för dem.

I kapitel 2 visas hur de unga resonerar om alkoholens betydelse för mötet mellan könen. Texten är tidigare publicerad i *Nordisk- alkohol och narkotikatidskrift* (Abrahamson 2003a).

Inledning

Kapitel 3 analyserar spontana berättelser om att någon gång eller under en period ha druckit för mycket. Också denna text är publicerad i *Nordisk- alkohol och narkotikatidskrift* (Abrahamson 2003b).

I kapitel 4 redogörs för ungdomarnas föreställningar om alkoholproblem utifrån hur de associerar till olika former av problemdrickande och hur deras associationer hänger samman med deras egna alkoholvanor. Kapitlet baserar sig på en text som är under publicering i *Contemporary Drug Problems*.

Slutligen följer en sammanfattning av de tre delstudierna.

KAPITEL 1

METOD

En fokusgrupp är ett tillfälle för meningsproduktion, där människor prövar och leker med tankar och idéer och där de tillsammans gör det som är oklart och vagt tydligare. Betoningen ligger vid kulturella snarare än individuella representationer. Med kultur avses här hur människor skapar mening inom en grupp eller ett samhälle. Det är därför en fördel om fokusgrupper är rekryterade från naturliga grupper och är någorlunda homogena i sin sammansättning. En naturlig grupp kännetecknas av att den har ett gemensamt projekt och att den har en historia – med andra ord ett kollektivt minne (Bauer & Gaskell 1999, 175).

Nio grupper unga i 20-årsåldern² intervjuades med fokusgruppmetodik. Grupperna är spridda över hela landet och deltagarna ingår i existerande sociala nätverk. De är vänner från arbetsplatser, studiemiljöer och föreningar. Några av grupperna intervjuades på grundval av att de fanns i miljöer där mycket alkohol förekommer. Deltagarna valdes ut genom snöbollsurval (Biernacki & Waldorf 1981). En ung person, som kontaktades av forskaren, ombads fråga mellan fyra och sex av sina kamrater om de ville delta i en fokusgruppintervju. De intervjuade grupperna var: studenter i media och kommunikation, värnpliktiga, byggnadsarbetare, IT-ingenjörer, ishockeyspelare, polishögskolestudenter, socialhögskolestudenter, hotell- och restauranganställda samt media och reklamsäljare. De tre senare grupperna bestod av unga kvinnor och de sex föregående av unga män. Samtliga intervjudeltagare utom två personer var uppväxta i Sverige. Totalt deltog 54 personer i gruppintervjuerna, med mellan fem och sju personer i varje grupp.

Intervjuerna genomfördes i könsseparerade grupper. Det främsta skälet var att unga kvinnors dryckesvanor i regel är mindre omfattande än männens och att kvinnornas erfarenheter därför riskerar att bli osynliggjorda i blandade grupper. Annan forskning där fokusgruppmetoden används med unga människor pekar också på att det är en

---

² Medelåldern är 24,2, standardavvikelse 3,4.

fördel för diskussionerna med könsseparerade grupper (Kreuger 1994; Stjerna & Marttila 1999).

Att dricka och berusa sig är en kollektiv erfarenhet, särskilt för unga. Det är därför lämpligt att som stimulusmaterial i intervjuer använda sig av hur denna kollektiva erfarenhet återges i bilder, filmer eller texter. Användning av stimulusmaterial i fokusgrupper är ett sätt att minska moderatorns påverkan på diskussionen (Wibeck 2000; Barbour & Kitzinger 1999). Metoden har tidigare använts bland andra av Abrahamson (1999), Sulkunen (1997b, 1997c) och Törrönen (1998) för att studera uppfattningar av alkohol. Ungas uppfattningar om tobak och reception av tobaksreklam har med liknande metoder och syften studerats av MacFadyen m.fl. (2003).

I det här redovisade projektet användes sju korta avsnitt ur olika filmer som intervjuguide och underlag för diskussionerna³. Fem filmer är spelfilmer med alkoholscener och två är informationsfilmer om alkohol. Avsikten var att styra diskussionen mot olika för forskningsprojektet centrala frågeställningar som gäller alkoholens betydelse i de ungas liv och hur de uppfattar alkoholens risker.

Efter varje filmavsnitt ställdes en serie frågor till intervjudeltagarna: Vad hände i detta avsnitt? Vilka är era egna erfarenheter av liknande situationer? Vilken betydelse har alkohol i sammanhanget? Skulle ni själva ha presenterat händelserna i filmsekvensen annorlunda? Kan ni känna igen er hos någon av aktörerna? Vad föreställer ni er kommer att hända sedan, i nästa scen?

Efter informationsfilmerna ställdes en serie frågor rörande deltagarnas inställning till olika typer av alkoholpolitiska insatser och åtgärder, som gällde systembolaget och andra försäljningsformer, priser och skatter på alkohol, åldersgränser, illegal alkohol, skillnader mellan alkohol- och narkotikaanvändning samt problem knutna till alkohol och hur dessa kan åtgärdas.

---

³ Filmerna är: *Ska vi gå hem till dej eller till mej eller var och en till sitt?* Lasse Hallström, Sverige 1973, *The Snapper*, Stephen Frears, Irland 1993, *The Deer Hunter*, Michael Cimino, USA 1978, *Black Jack*, Colin Nutley, Sverige 1990, *Välkommen till festen*, Ella Lemhagen, Sverige 1997, *1/2 glas vin*, NTF (Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, Sverige 1998, *Systemet, vad är det bra för?* Systembolaget, Sverige 1992.

Ytterligare ett underlag för diskussionen var den enkät deltagarna fyllde i innan filmavsnitten visades⁴. Sedan deltagarna hade fyllt i enkäten inleddes gruppdiskussionerna med att var och en kort presenterade sina svar på enkätens frågor. Enkäten innehåller frågor om egna dryckesvanor, inställning till alkoholpolitiska restriktioner samt en serie påståenden där deltagarna anger sina skäl till att dricka alkohol och att avstå från alkohol. Sedan deltagarna fyllt i enkätens frågor inleddes diskussionen med att var och en kort motiverade sina svar på enkätfrågorna.

Intervjuerna avslutades med att var och en kort skrev ned hur de definierade en 'alkoholist', en 'storkonsument' och ett 'fyllo'.

Valet av fokusgruppmetoden motiveras av ambitionen att åstadkomma en diskussion mellan deltagarna om alkohol under strukturerade former, en diskussion som det i forskningssyfte - med andra kvalitativa metoder - skulle erbjuda betydligt större svårigheter att kunna få ta del av. Fokusgruppintervjuer med receptionsteknik är oftast mycket informationsrika. Intervjuformen ger möjlighet att fånga upp och spinna vidare på oförutsedda, oväntade repliker som dyker upp och som det i ett annat sammanhang inte skulle vara möjligt att ställa direkta frågor om.

Samtliga intervjuer spelades in på bandspelare och skrevs ut ordagrant. Varje intervju tog mellan tre och fyra timmar. Det har resulterat i ett omfattande och informationsrikt material, där de unga diskuterar sina erfarenheter av alkohol och alkoholproblem. I de citat som redovisas i det följande har personnamn, namn på platser och andra detaljer som skulle kunna röja intervjupersonernas identitet har avidentifierats.

Det är känsliga ämnen som diskuteras i intervjuerna. Det var därför angeläget att styrningen av intervjuerna var sådan, att de unga fick komma till tals i någorlunda lika stor utsträckning, utan deras spontanitet hämmades alltför mycket. Erfarenheterna av att använda fokusgruppmetodik för att diskutera känsliga ämnen är ofta goda (Kreuger 1994; Ramberg, Wahlgren & Wasseman 1999; Wallin m.fl. 1999). I litteraturen diskuteras om det är en fördel att människor inför en fokusgruppintervju känner varandra sedan tidigare eller är obekanta med varandra. När de medverkande känner varandra kan det finnas en

---

⁴ Enkätens frågor kommer från en nationell finsk dryckesvane- och attitydundersökning som användes av Finnish Foundation for Alcohol Studies 1992 och är med små förändringar samma som också användes av Abrahamson (1999). Enkätsvaren har bearbetats med hjälp av SPSS.

Kapitel 1

hierarki i gruppen, som stör diskussionen och som leder till en intern jargong, som det kan vara svårt för intervjuarna att förstå. Andra resultat visar att det är fördelaktigt om särskilt unga människor känner varandra sedan innan. Det ökar tryggheten i gruppen och underlättar för deltagarna att uttrycka sig (Kreuger 1994). I de här presenterade intervjuerna var atmosfären avspänd och ingen deltagare dominerade mer än vad som brukar ske i samtal mellan vänner.

KAPITEL 2

ALKOHOL OCH MÖTET MELLAN UNGA KVINNOR OCH MÄN

Bakgrund

Alkohol och unga människor förknippas ofta med problem. Från de ungas horisont är perspektivet vanligtvis ett annat. Alkohol betraktas som en självklar del av umgänget med andra unga människor, inte minst för att möjliggöra sexuella relationer (Pape & Hammer 1996). Uppfattningen om alkoholens roll för att underlätta sociala kontakter är djupt rotad inte bara bland unga (Heath 1999; Room 1996). Alkohol som livsstilmarkör (Brain 2000) och föreställningar om alkoholens positiva kvalitéer i socialt umgänge har tagits tillvara av reklamen, men är ännu i liten utsträckning undersökt inom alkoholforskningen (Room 2002b).

Föreställningar om alkoholens sexuellt hämningsupplösande förmåga varierar mellan olika kulturer (MacAndrew & Edgerton 1969). I en finsk undersökande observation av ungdomar på diskotek visar särskilt pojkar, att alkohol har betydelse för att komma över blyghet i kontakterna med flickorna (Kruse 1975). Resultatet av en surveyundersökning av finska universitetsstudenter presenterar också övervägande positiva värderingar av alkoholens förmåga att skapa avspänning i de sociala relationer som omger sexualiteten (Haavio-Mannila m.fl.1990). För undersökningens kvinnor hänger alkoholkonsumtion samman med mer liberala sexuella attityder och för männen sammanhänger den med ökad social och sexuell initiativförmåga (a.a. 276). Norska studier av förhållandet mellan alkohol och sexualitet pekar också mot en föreställning om alkoholens hämningsupplösande effekt. I studier av alkohol- och sexvanor hos ungdomar framkommer, att ansvaret för de egna sexuella handlingarna ibland förskjuts bort från den egna personen och förläggs till yttre omständigheter. De ungdomar som brukar dricka visar en större tendens till ett sådant

externaliserande av ansvaret än de ungdomar som inte dricker, något som emellertid var tydligare för unga män än för unga kvinnor (Traen & Lundin Kvalem 1996).

Förutom att den föreställningsvärld som knyts till alkohol varierar mellan kvinnor och män, varierar också konsekvenserna av drickandet beroende på vem som dricker (Holmila 1991; Järvinen 1991; Measham 2002; Nadeau 1999). En nordamerikansk kvalitativ studie av unga mäns och kvinnors erfarenheter i uppvaktningssituationer visar, att kvinnor som låter sig bjudas på alkohol i männens ögon signalerar sexuell tillgänglighet. När dessa förväntningar inte infrias uppstår en konflikt som ibland leder till både verbal och fysiskt aggression från männens sida (Ferris 1997). En annan nordamerikansk undersökning visar också den könens olika förväntningar på alkoholkonsumtion. Män uppfattar i högre grad än kvinnor ett sexuellt beteende både hos sig själva och hos den kvinnliga parten när de dricker alkohol tillsammans (Abbey, Zwacki & McAuslan 2000). Undersökningarna avspeglar en kulturell föreställning om alkohol som är särskilt tydligt knuten till en nordamerikansk kontext, där en framför allt tidigare vanlig form av sexuell invit från en man har varit att bjuda en kvinna på en drink. Denna form av invit har aldrig varit särskilt utbredd i de nordiska länderna.⁵ Trots att yngre kvinnor i de flesta västländer numera köper vad de vill dricka själva, kan alkoholens olika kulturhistoria ladda ett erbjudande från en man att bjuda en kvinna på något att dricka med en starkare sexuell underton i Nordamerika jämfört med i Norden. Även om förutsättningarna har förändrats kan vanor och föreställningar leva kvar. Detta kan förklara den kulturella skillnad som framträder i en svensk studie, där hypotetiska sexuella scenarier presenterades för unga kvinnor och män. Resultaten här visar att kvinnorna är mer benägna än männen att föreställa sig att när de dricker alkohol påverkar den både deras lust och handlingsinitiativ till att ha sex (Bullock under publicering), således det omvända jämfört med de nordamerikanska studierna.

Vilka de föreställningar är som knyts till alkohol (och droger) skiftar såväl mellan kvinnor och män som mellan kulturer (för översikter se Leigh 1999; Measham 2002; Nadeau 1999). Inom detta forsknings-

---

⁵ Det kan i första hand hänföras till den tidigare mycket strikta regleringen för offentlig alkoholservice, som i Sverige förändrades först i mitten av 1980-talet (Abrahamson 1994). Av samma skäl har den i andra länder utbredda vanan att köpa rundor inte fått riktigt fotfäste.

område är de särskilda föreställningarna som knyts till alkohol i situationer som handlar om uppvaktnings och sexualitet än så länge ett föga utforskat område i förhållande till den centrala betydelsen det har i unga människors liv. Genom att öka kunskaperna om alkoholens roll i det vardagliga livet och de värden som förknippas med att dricka alkohol, ökar möjligheterna att få veta mer om hur problem uppstår (Room 2002b). Den kunskapen är i sin tur värdefull för beslutsfattare i valet mellan olika preventiva strategier.

Delstudiens syfte

Den här presenterade delstudien syftar till att belysa frågan vilka skillnader och likheter som framträder i några unga kvinnors och mäns gruppdiskussioner om den betydelse alkoholen har i deras möte med varandra. Delfrågor är: Vilka dilemman och motsägelser framträder ur deras diskussion och vilka underförstådda värderingar förmedlas?

Genomförande och analys

Som nämns i kapitel 1 användes korta avsnitt ur olika filmer som underlag för gruppdiskussionerna. Efter varje filmavsnitt ställdes en serie frågor till intervjudeltagarna: Känner ni igen de scener filmavsnittet visar? Vilka är era egna erfarenheter av liknande situationer? Vilken betydelse har alkohol i sammanhanget? Ett avsnitt ur filmen: *Ska vi gå hem till dej eller till mej eller var och en till sitt?* stimulerade till en stor del av det samtal som redovisas i den här presenterade delstudien. Filmavsnittet föreställer en scen från ett diskotek där fyra unga män sitter vid ett bord och dricker vin och planerar för hur de skall närma sig några unga kvinnor. En annan ung man, som är uppenbart berusad nekas att dansa. Han reagerar trots det med att framhärda i att bjuda upp en kvinna, som avböjer. Eftersom filmen nu är gammal ställdes en fjärde fråga till deltagarna: Filmen är nästan 30 år gammal, vad tycker ni är likt och olik jämfört med idag?

Ytterligare ett underlag för diskussionen var den enkät deltagarna fyllde i innan filmavsnitten visades. Sedan deltagarna hade fyllt i enkäten inleddes gruppdiskussionerna med att var och en kort presenterade sina svar på enkätens frågor. Enkäten innehåller bl.a. en serie

Kapitel 2

påstående där deltagarna graderar sina skäl till att dricka alkohol. Några av dessa handlar om alkoholens betydelse för att underlätta flirt och för att skapa feststämning. Deltagarna återknöt sedan till dessa aspekter av att dricka alkohol, särskilt när de diskuterade den ovan nämnda filmen och alkoholens betydelse i mötet mellan kvinnor och män.

I den redovisning av resultaten som följer visas representativa exempel på avsnitt ur två av intervjuerna med unga kvinnor och två med unga män. Flera skäl finns för denna begränsning. En mer fullständig redovisning skulle ha blivit utrymmeskrävande och skulle komma att innehålla en hel del upprepningar. Ett annat skäl hänger ihop med hur grupperna uppfattade intervjusituationen. Medelåldern i några av de manliga grupperna var en bit över 18 år. Åren upp till 25 innebär för de flesta unga människor ett stort kliv mot mognad och självständighet. I grupperna med de yngsta männen fanns därför en tendens till att snarare försöka svara på frågor än att diskutera med varandra i alla fall om det ämne som behandlas här. I grupperna med litet äldre manliga deltagare, fanns både en rikare erfarenhet av alkoholens betydelse i kontakten med det motsatta könet och också ett påtagligt intresse av att diskutera detta med varandra. I de tre kvinnliga grupperna fanns inte denna skillnad. De var också tämligen lika i ålder, runt 20-25 år.

En utgångspunkt för analysen av intervjumaterialet är, att det sätt på vilket vi uppfattar användning av alkohol är socialt konstruerat och skapat av sociala aktörer i ett socialt meningsbärande sammanhang. Berger & Luckmann (1981, 172-73) ser samtalet mellan individer som det viktigaste instrumentet för att skapa och upprätthålla en subjektiv bild av verkligheten. I samtal med andra får sådant som vi anade fastare kontur. Ett exempel de ger handlar om religiösa tvivel. Tvivlen tar form i samtal med andra. Vi talar oss in i våra tvivel, som blir till verklighet i vårt medvetande. I stället för att tala utifrån en egen inre plan talar vi oss in i ett sammanhang, som ligger utanför vår direkta kontroll. Andras handlingar (talhandlingar) är minst lika avgörande för våra yttranden som något som pågår inom oss själva (Shotter 1993, 4). Språket objektiverar och realiserar därigenom världen i en dubbel mening, både genom att göra den begriplig och genom att skapa den. Våra uppfattningar och argument växer med andra ord fram i dialog, där vi förklarar, motiverar och rättfärdigar våra handlingar eller åsikter. Detta dialogiska perspektiv har varit vägledande vid bearbetningen av intervjumaterialet.

Bearbetningen har skett i flera steg. Först har samtliga delar av diskussionerna lyfts ut som handlar om alkohol i kontakterna med det motsatta könet. Var och en av dessa delar har sedan granskats utifrån vilka ämnen intervjupersonerna talar om. Detta resulterade i en lista bestående av olika samtalsämnen, vilka sedan grupperades utifrån vilken aktivitet intervjupersonerna beskriver. Dessa aktiviteter är: flirta, ragga, vara full, vara nykter, dansa, dricka med pojkvän och ta hand om kompisar. För varje aktivitet undersöktes intervjupersonernas argumentation med varandra, hur de bygger upp den och vilka spänningar mellan olika ståndpunkter som förekommer. Väsentligt i sammanhanget har också varit att studera hur ett samtalsämne överges för att glida över i ett annat.

Ett samtalsavsnitt som innehåller olika argument och spänningsfyllda inslag kallar Linell (1998) en topikal episod (topical episode), vilken han definierar som nedan.

An episode is a bounded sequence, a discourse event with a beginning and an end surrounding a space of talk, which is usually focused on the treatment of some 'problem', 'issue' or 'topic' (Linell 1998, 183).

En del av de samtalsämnen som tas upp leder inte vidare genom att plockas upp av någon annan talare. Vissa påståenden innehåller, åtminstone i det här sammanhanget, inte tillräcklig spänning eller motsägelsefull kraft, utan förblir oemotsagda självklarheter. Vissa samtalsämnen bildar således inte topikala episoder enligt definitionen ovan. För kvinnornas del handlar ett sådant om att ta hand om varandra när man är ute, att säga till när man går och liknande. Ett annat handlar om det positiva med en intim form av drickande på tu man hand med pojkvännen. Ett påstående från många av männen, som förblir oemotsagt, är att de inte gärna dansar nyktra. Även om deltagarna anser att dansklubbskulturen har förändrat det traditionella mönstret mellan könen, begränsas ändå fördelarna med dans för många av dem till att möjligheten att träffa kvinnor ökar.

När andra samtalsämnen förekommer, som däremot engagerar intervjupersonerna, tar topikala episoder form. Detta visar de genom att vända och vrida på argument och presentera oväntade perspektivskiften, något som ofta leder till skratt. Där detta förekommer för både kvinnor och män är det knutet till att flirta, ragga, vara full och vara nykter. Det är kring dessa aktiviteter och dess kombinationer merparten av det, som kunnat identifieras som topikala episoder kretsar.

Alkohol och sexualitet är, som många andra moraliskt impregnerade ämnen, föremål för ständig förhandling, som handlar om att undersöka acceptansen för vissa möjliga beteenden framför andra möjliga beteenden. Själva möjligheten till ett annat beteende pekar på närvaron av en konflikt. Varje påstående är på det sättet beroende av möjligheten till dess motsats (Billig 1996). Vi prövar därför våra påståenden väl medvetna om att någon annan när som helst kan hävda motsatsen. Försöken att förutse vad motsatsen kan vara leder till en potentiellt ändlös förhandling fram och tillbaka, vilket skapar utrymme för lek och skämt. Genom denna process skapar vi också vår medvetenhet och identitet (a.a.).

I redovisningen av resultaten är utgångspunkten de nämnda aktiviteterna flirta, ragga, vara full och vara nykter. Topikala episoder kommer att lyftas fram som visar hur intervjupersonerna problematiserar dessa aktiviteter. Det är inte alltid en topikala episod har en helt tydlig avgränsning. Episoderna glider därför i varandra allteftersom intervjupersonerna, antingen förekommer någon talares tänkta argument, eller knyter tillbaka till vad någon sagt vid ett tidigare tillfälle under diskussionen. Några ganska långa avsnitt ur intervjuerna kommer därför att redovisas. Avsikten är att åskådliggöra skillnader och likheter mellan de kvinnliga och manliga grupperna och visa hur gruppdeltagarna prövar sig fram till betydelse och mening. Genom att slutligen sammanfatta det som kommer fram i resultatredovisningen är ambitionen att visa något av det som inte sägs, men som utgör gemensamma förutsättningar för det som sägs. Det handlar om gemensamma föreställningar och värderingar som gruppdeltagarna talar utifrån, snarare än om.

Resultat

Flirt – att vara berusad eller nykter

Det finns stora likheter mellan hur de unga kvinnorna och männen diskuterar om alkoholens förmåga att underlätta flirt. I båda grupperna framförs synpunkten att de egentligen inte behöver alkohol, svar som dock inte accepteras utan vidare. Det som skulle kunna betraktas som ambivalens kan vara ett sätt för grupperna att reda ut hur alkohol kan vara välgörande och fördelaktig för en flirt, utan att vara

oundgänglig och absolut nödvändig. Först återges ett avsnitt ur en diskussion mellan några unga kvinnor som arbetar inom hotell- och restaurangbranschen. Gruppens medelålder är 22,0 år.

Text 1⁶

Eva (183): att det är lättare att flirta med någon om man har druckit alkohol, det stämmer verkligen, men mycket det här med kontakten, att går man på krogen och flirtar och är nykter, så tror inte folk att man är klok, äh, men då tror dom att: *nu är hon desperat /skratt/*

Lena (184): hur märker dom det då? /skratt/

Eva (185): om man är full eller nykter?

Lena (186): ja,

Eva (187): jo men jag, om jag, går på krogen och inte dricker, så kan jag prata lika mycket för det, men alltså, är man lite blyg i vardagen så tror jag inte att man börjar prata mer om man går på krogen och inte dricker någonting, utan då tror jag nog att man håller sig lite bakom, i stället, så då kanske man inte flirtar, som man gör om man har druckit och är lite berusad, ja,

Moderator MA (188): tycker ni andra det också, att det underlättar att flirta?

Anna (189): ja, helt klart,

Lena (190): jo, men det tror jag,

Anna (191): man blir ju så snygg när man är full /skratt/

Lena (192): och alla andra också,

Eva (193): ja, man super dom snygga,

Anna (194): ja men jag, när jag var litet yngre och började springa ute då, då var det så, då skulle man ju dricka annars kunde man ju inte prata med någon, för jag var så otroligt blyg, idag gör det mig ingenting liksom, men det är, när man är yngre och kanske osäker på sig själv, det tror jag alla går igenom,

---

⁶ Efter namnet på varje intervjuperson finns en siffra för att ange var ur intervjun citatet är hämtat. De transkriptionssymboler som förekommer är // för att visa avbrutet eller överlappande tal, /skratt/ för att beteckna allmänt skratt och /skrattar/ för att visa att intervjupersonen skrattar.

Alkoholens värde som förklaring till ett beteende är stark. Som många av de intervjuade kvinnorna betraktar sig Eva (183) utifrån och ser sig själv genom andras ögon. Hon återger vad andra personer skulle kunna tänka om henne om hon flirtade nykter. Risken finns att hon av omgivningen skulle kunna betraktas som alltför angelägen om hon är öppet flirtig utan att vara berusad. Visserligen behöver hon inte alkohol själv för att flirta, men eftersom berusningen är en del av flirtens inramning finns risken att en nykter flirt skulle kunna feltolkas. I skydd av berusning kan en flirt framställas som menad halvt på allvar halvt på skämt. I berusat tillstånd är det möjligt att göra sig mindre ansvarig för sina handlingar. Beroende på hur de tas emot finns möjligheten att i efterhand välja vilken avsikt man har med dem. Är avsikten seriöst menad eller bara en lek, kan förbli en oavslutad fråga beroende på gensvaret.

Lenas (184) fråga, hur omgivningen skulle märka skillnaden mellan berusat och nyktert tillstånd leder till en reträtt, även om frågan presenteras med ett skratt. Eva (187) deklarerar därför att hon själv inte behöver alkohol för flirt, men däremot andra som är blyga har hjälp av alkohol. Anna (194) understödjer senare Eva genom att säga, att många, bl.a. hon själv när hon var yngre - inte nu - behöver alkohol för att kunna prata med människor. Den hämmande blygheten placerar hon med betryggande avstånd till den person hon är idag.

För de unga kvinnorna ovan skapar berusningen ett tillfälle att få göra något de vill. Med alkoholens hjälp skapar de en önskvärd situation. Med alkoholens hjälp minskar blygheten och kontakten med andra underlättas. Att behöva alkohol för att kunna flirta förflyttas dock bort från de talande personerna, genom i ena fallet en hänvisning till en opersonlig allmänhet och i det andra till en person man inte längre är idag. För de talande själva skapar alkohol goda förutsättningar för flirt, men den utgör inget nödvändigt behov. Att behöva alkohol skulle ha kunnat uppfattas som tecken på förlust av kontroll över både situationen och alkoholen.

Med alkoholens hjälp känner de sig snyggare och uppfattar också andra som snyggare.

De unga männen bild skiljer sig inte mycket från den som kvinnorna ger. Alkoholen har också för dem positiva konsekvenser för flirt, antingen dessa konsekvenser är reella eller bara utgör en föreställning om alkoholens positiva verkningar. Nedan följer en dialog mellan några unga män bestående av studenter inom media och kommunikation. Gruppens medelålder är 23,1 år.

Text 2

Fred (47): jag tycker det är lättare att flirta med någon om jag druckit lite alkohol, definitivt! /skrattar/, annars skulle jag ljuga om jag inte sa det,

Gustav (48): det beror på, från din synvinkel eller hennes? /skratt/

Fred (49): jaa, jo, det är klart, /skrattar/ det är nog svårt, säkert svårare liksom att ge ett rättvist intryck av sig själv, men jag vet inte, det är väl det här med de klassiska hämningarna som släpper,

Sven (50): vad som jag inte förstår/skrattar/det är lättare att flirta, faktiskt, jag vet inte, jag, jag tycker inte att det är så svårt att flirta när man är nykter heller, faktiskt/skratt/du håller med mig? ja jag vet inte om, om man tycker, om det egentligen är lättare att flirta när man druckit alkohol, eller om man bara tror att det är lättare, men//

Robert (51): //ja men tror man att det är lättare så//

Sven (52): //nämen, nämen, jag tycker inte det, alltså för att om man tänker på utgången av det, om man, om man, om man nu ska göra någon slags bild av hur, när man har flirtat, och då, om så att säga flirten har gått hem på något sätt//

Gustav (53): //jo, men frågan är, frågan är om du känner att du tycker det är lättare,

Sven (54): näe//

Gustav (55): //nä hä, nä jag har förstås inte gjort någon, liksom kalkyl över, över, /skrattar/ mina resultat /skratt//

Sven (56): // nämen hallå, jag, jag väger, jag väger det resonemanget lika viktigt, att det är ett resultat för mig, och om jag inte tycker, /skrattar/ men det är ju det, /skrattar/ om jag inte fick alla dom här grillningarna här, att jag tycker att det är lika lätt och flirta när jag är nykter//

Robert (57): //ja //

Sven (58)://men jag kan se ett resultat, att jag får, jag har ett sämre resultat, när jag har druckit trots att jag kan tro att jag har bättre, förstår ni?

Robert (59): ja, jo,

Kapitel 2

Sven (60): det var det ni reagerade på?

Fred (61): jo men, det är ju klart att du har rätt i det, att det beror liksom på hur man tolkar frågan, för om man ser till resultatet eller för att det känns mycket enklare att ta kontakt med människor och så där, men va då?

Diskussionen mellan de unga männen i text 2 har flera likheter med den mellan de unga kvinnorna i text 1. I båda fallen inleds dialogerna med entydiga yttranden om alkoholens stora betydelse för flirt. I båda fallen passerar inte dessa yttranden oemotsagda. I stället betraktar gruppdeltagarna frågan från olika perspektiv. Också här leder ett ifrågasättande till ett svar, som förläggs med större avstånd till den talandes egen erfarenhet. Även om ifrågasättandet uttrycks skämtsamt och besvaras i samma ton, gör det att Fred (49) visar tveksamhet till det intryck han ger när han har druckit alkohol. Han formulerar sig i stället mer allmänt, i termer av välkända hämningar som släpper.

Det förändrade perspektivet, att motpartens mottaglighet för flirt kanske inte alltid ökar med den egna berusningen, erbjuder Sven (50) ett tillfälle att presentera sina erfarenheter. Han har inte några problem med att flirta nykter. Tvärtom anser han att resultatet tyder på mer framgång, även om han kan inbilla sig att han har bättre resultat när han har druckit. Som hos de unga kvinnorna i text 1 framhåller också här en av intervjudeltagarna att han inte behöver alkohol för att flirta. Det övertygar dock inte de övriga, även om de inte helt avfärdar Svens' erfarenhet. Han har trots allt skapat sig en samlad bild av sin framgång, vilket de andra inte har. Med Freds (61) kommentar att Sven tolkar frågan på ett annat sätt än de övriga avslutas denna del av diskussionen. Han ger alla rätt utifrån deras olika utgångspunkter och alkoholens ställning, som trots allt underlättande för flirt kvarstår, antingen den är fiktiv eller verklig.

”Vad pågår här?” är en fråga vi alltid ställer oss i varje situation tillsammans med andra (Goffman 1974, 8). För att socialt umgänge skall fungera behöver vi veta inom vilken tolkningsram vi skall uppfatta en annan människas beteende. Det gäller inte minst när vi visar sådant intresse för varandra som brukar kallas att flirta och att ragga. En flirt inramas av lekfullhet och tvetydighet. Den kan ibland kallas oskyldig. Det beteende som beskrivs som att ragga har en annan inramning. Den sexuella avsikten är entydig. Skillnaden i beteende är dock ofta glidande och delvis knuten till olika sociala sammanhang. Den distinktion de här intervjuade unga kvinnorna och männen gör kan förstås

utifrån att flirta och ragga kontextualiseras på olika sätt i intervjusituationen. Ämnet alkohol och flirt aktualiseras utifrån en av enkätens frågor, medan diskussionen om alkohol och raggning stimuleras av ett filmavsnitt. De två texterna ovan visar att flirten och alkoholens plats i sammanhanget har en likartad innebörd för kvinnorna och männen. Implikationerna av att ragga och vara berusad är däremot olika för kvinnorna och männen och beskrivs med skilda förtecken.

Raggning och berusning

Nedan följer två avsnitt ur gruppdiskussionerna som båda anknyter till ett avsnitt ur filmen: *Ska vi gå hem till dej eller till mej eller var och en till sitt?* I filmavsnittet nekas en berusad man att dansa. Han beklagar sig då över att rollen att ta sexuella initiativ ensidigt vilar på män, trots att båda parter vill samma sak. Hans förklaring är låsta könsroller. Gruppen unga kvinnor, som arbetar med försäljning inom media- och reklambranschen (medelålder 25,3 år), inleder sin diskussion med att konstatera att mönstret på den punkten har förändrats. Kvinnor kan vara nästan som män.

Text 3

Moderator MA (350): ja, vad säger ni? filmen är visserligen från 73, så den är ju gammal,

Pia (351): det var vissa saker jag tänkte på, den där killen som, i och för sig det händer väl kanske idag också men det var väldigt det här liksom, men åh, men det här: *det är killarna som ska ragga upp tjejerna och varför kan det inte vara tvärtom* och så där, och det är väl kanske lite så idag också, men jag tror att lite, nu är det väl ändå mer jämfördelat, lika mycket tjejer som kan vara som han, eller kanske inte så, men som raggar upp killar,

Flera samtidigt (352): ja, ja,

Moderator MA (353): det är ju kul, om det är som du säger, att det är mer jämfördelat,

Pia (354): ja men det är det,

Klara (355): tjejer sitter inte bara och väntar,

Flera samtidigt (356): det gör dom verkligen inte, /skratt/

Pia (357): tjejer tar för sig mer och mer,

Kapitel 2

Nina (358): en tjej kan verkligen stå och göra upp och vara jättepäckad och bara stå där och bara: *åh, följ med mig hem nu!*

Jessica (359): men det är, som man hör killkompisar som har, när dom har varit ute: *men gud alltså, hon sa så*, man är helt chockad, men: *hallå!*

Klara (360): det är fortfarande så att det är mycket värre om en tjej gör en viss sak än om en kille,

Nina (361): jo i och för sig, det stämmer i och för sig,

Klara (362): det är ju alltså, fortfarande är det så, tycker jag, det är jättemycket så, det är verkligen så: *va? typ: gjorde hon det? sa hon det? men gud!* hade en kille gjort samma sak så hade man bara: *ja ha, ja okej*, man reagerar inte lika starkt, för det är ändå liksom//

Nina (363): //jag tror ändå tjejer reagerar värre än vad killar gör, andra tjejer liksom, på vad andra tjejer gör,

Jessica (364): ja, precis,

Pia (365): ja, ja,

Nina (366): det är egentligen vi som gör saken värre, /skratt/

Pia (367): jag kan bli jätteirriterad om jag ser någon, även fast jag inte känner den personen, om jag ser en tjej som är jättefull och gör någonting riktigt så där pinsamt eller, jag kan bli jätteirriterad, även fast,

Klara (368): jag blir mer så här, men gud, jag kan bli nästan så här att jag vill typ hjälpa henne bara: *skärp dig nu! skärp dig! skärp till dig!* för man är jävligt rädd att folk ska tycka så om en själv, när man är ute, typ så här, inte för att man tänker det, men tänk om folk tänker: *men gud vad är det där för tjej? gud vad full hon är!* när man själv är ute och tror att man har askul,

Pia (369): då gör man likadant själv,

Klara (370): själv tycker man att man har jätteroligt, men det är ju så, tjejer klankar ju ner på andra tjejer, mycket mer än vad killar gör,

Nina (371): ja, ja visst,

Inledningsvis är de unga kvinnorna helt eniga om att de numera har betydligt större handlingsutrymme än i den scen filmen visar (351-357).

Kvinnor kan idag så gott som vara som män. Efter en stund närmar de sig gränserna för detta handlingsutrymme. Att frågan engagerar visar de genom att i dramatisk form spela upp sina erfarenheter och citera sina egna reaktioner när berusade kvinnor tar sexuella initiativ. En bit in i dialogen återger Nina (358) hur en berusad kvinna kan be en man följa med hem. Med det negativa ordvalet ”jättepackad” och undertonen av enträgenhet ”bara stå där och bara: ...” förmedlar hon en kritisk hållning. Hon följs upp av Jessica (359), som återger sig själv och gestaltar sin reaktion av chock inför vad citerade manliga vänner berättar om vad andra kvinnor har sagt till dem. Klara (362) dramatiserar sedan en situation, där även hon återger sig själv med samma innehåll som Jessica. Hon återger också i ett citat sin tänkta likgiltiga reaktion, över om en man hade gjort samma sak.

I diskussionen som följer därefter visar kvinnorna med flera exempel att de är mer kritiska till sig själva och andra kvinnor än vad de föreställer sig att män är (363-371). Friheten att ta sexuella initiativ och vara berusad som de berättar om har begränsningar. Kvinnor kan ta initiativ, kvinnor kan berusa sig, men det finns gränser och de gränserna kommer från dem själva. Kvinnorna bidrar till att återskapa och upprätthålla dessa gränser, både för sig själva och för andra kvinnor.

De förklarar det berusade beteende de beskriver av alkohol, men de ursäktar det inte. I det traditionella spelet mellan könen förväntas kvinnor vara de som lockar och män de som blir attraherade (Goffman 1977, 310). Det obehag kvinnorna beskriver av att se andra berusade kvinnor är det obehag de föreställer sig att de själva kan väcka, när de tror att de bara har kul. På samma sätt som Eva (183) i text 1 betraktar de sig utifrån, som i en spegel, reflekterande vad omgivningen kan tänkas tycka om dem.

För mannen i filmscenen sattes gränserna för kvinnors frihet av yttre könsrollsmönster, som det med 70-talets ideologi var möjligt att göra sig fri från genom medvetenhet om dem. Kvinnorna här visar på en större komplexitet. Samtidigt som de är ense om att de har den frihet han önskar, har de den ändå inte.

Några unga byggnadsarbetare (medelålder 24,0 år) diskussion av samma filmscen kompletterar delvis det kvinnorna ovan berättar. De beskriver med uppskattning hur kvinnor under vissa förutsättningar tar initiativ till kontakt. En annan bild presenteras emellertid av alkoholens förmåga att ursäka det som händer under berusning.

Text 4

Moderator MA (317): alltså en sån här scen, vilken roll spelar alkoholen där tycker ni?

Kalle (318): en stor roll, ju fullare man blir, desto mer tokraggar man, /skratt/

Erik (319): ja dels det, men sen det där, som han satt, liksom så där och talade klarspråk, liksom: *ja, alla vill knulla med varandra det är bara det det handlar om,*

Kalle (320): folk blir väldigt filosofiska, /skratt/

Erik (321): ja men på ett sånt där ställe så är det väl egentligen bara det det handlar om? det har han ju helt rätt i, men det är ingen som vågar erkänna det,

Henrik (322): brudarna blir snyggare ju fullare man blir va? /skratt/

Kalle (323): ja men det är ju så, varför går man ut? till nittio procent för att ragga,

Erik (324): ja i alla fall på såna ställen, så handlar det ju om det, men//

Kalle (325): //det är skillnad att gå på puben med polarna, för då är man ute efter att snacka med polarna och sitta och ta en bira, men går man på såna där ställen, nattklubb eller nånting, det är ju för att ragga//

Erik (326): //det är skitmånga som påstår att dom gärna dansar hela natten, och det finns säkert många som tycker om att dansa hela natten utan att det betyder nånting, men jag hävdar litet cyniskt att dans är ett lodrät uttryck för ett vågrät begär /skratt/

Kalle (327): jag dansar bara när jag skall ragga,

Moderator MA (328): för att ragga, behövs det alkohol då?

Kalle (329): inte alltid,

Erik (330): jag raggar egentligen aldrig, alltså på det där utstuderade sättet, det är mera att det, att man har hamnat i rätt situation på något vis, så att det bara är att gå vidare på något vis, utan att det känns tillgjort, men att ragga så där: *nu ska jag*

ragga, det har jag aldrig gjort för att det känns så jävla onaturligt, jag känner mig dum,

Kalle (331): händer det så händer det, händer det inte så är det skit samma,

Erik (332): ja precis, det har ju hänt några gånger men det har varit liksom en naturlig följd av situationen då, det har inte varit så att man har tänkt, att: *nu ska jag ut och skaffa nån*, liksom,

Johan (333): jag har gjort både och,

Henrik (334): jag brukar lyckas bra när jag är nykter, då kan man prata,

Erik (335): det är ju trevligt,

Henrik (336): nej men, sen brukar jag lyckas bra dan efter, typ när man är bakis, det där goa stadiet, en sån där lyckad bakfylla /skratt/

Erik (337): jo, men då är det det just det där, för att man inte bryr sig,

Henrik (338): nej då bryr man sig inte så mycket, så då kan man bara sitta och surra med tjejen, för man bryr sig inte alls, det är ju samma sak som att, när man var singel för typ tre år sen nånting, då var det verkligen så där, att då tokraggade man, det gav ju aldrig nånting liksom, men sen när man väl skaffade flickvän och var ute då kunde det hända att det kom fram tjejer som gärna ville dansa och så där liksom, och//

Kalle (339): //det lärde man sig ju rätt fort, att om man inte var så jävla angelägen så kom tjejerna,

Henrik (340): (ohörbart) titta på såna här ställen som Kos i Grekland och såna, där är det ju också så här, men att alkohol, för där, alla släpper ju loss, och det är ju lite så på Finlandsbåtarna också, alla släpper ju loss som fan, sen underlättar det ju litet om man dövar sina sinnen med alkohol också, så att, då vågar man vara äkta, så där, och släppa loss, då bryr man sig inte längre,

Kalle (341): det är så, när man kommer, antingen hem från semestern eller hem från båten liksom, det där har ju inte hänt, det är ju en annan värld,

Kapitel 2

Johan (342): ja eller hur? det ingen vet har inte hänt: *oskyldig!*
/skratt/

Kalle (343): det var ju bara då, sen finns det inte,

Framträdande i männens diskussion är att olika dryckesställen - en nattklubb, en pub eller en Finlandsbåt - har inneboende dolda avsikter, utöver det uppenbara att dricka alkohol (321, 325, 340). När de placera sig i de olika miljöerna blir de bärare av dessa avsikter. Med Goffmans (1956, 13) begrepp väljer de den inramning inom vilken de presenterar sig själva och väljer därmed också vad de vill.

Diskussionen inleds med att några av de unga männen ger mannen i filmscenen rätt i hans åsikt om varför människor går på nattklubb (318-324). Med självironi konstaterar de att med stigande berusning, i alla fall på sådana ställen som filmscenen visar, framstår kvinnorna som allt attraktivare och ansträngningarna att erövra dem blir alltmer forcerade. I sin inledande replik ger Erik (319) mannen i filmscenen rätt, när han talar om människors intentioner med att gå på nattklubb. Något senare berättar han hur onaturlig han känner sig i dessa situationer. Han föredrar en mer ömsesidig kontakt med kvinnor. Det för samtalet över till i vilka situationer och med vilken grad av berusning de unga männen har haft framgång hos kvinnor. Som i texterna 1 och 2 finns nykterhet med som ett alternativ. Det överges emellertid när Henrik (336) introducerar att han brukar lyckas bra vid en viss form av bakfylla. Med detta finner gruppen ett gemensamt tillfredställande svar på när de lyckas: det är när de inte bryr sig, när de inte är för angelägna, när de är lössläppta och vågar vara äkta (337-340).

Alkohol behövs inte, men är ändå svårt att ersätta för att uppnå det behagliga tillstånd, då man inte bryr sig, vilket är en förutsättning för det de unga männen värderar högst: framgång hos kvinnor. Den lössläppta berusningen beskrivs som ett ansvarsbefriat undantagstillstånd där andra regler gäller. Det som händer då har egentligen inte hänt. Alkoholen beviljar absolution.

Här finns en avgörande skillnad i förhållande till hur de unga kvinnorna diskuterar. De känner sig iakttagna och iakttar sig själva. De vaktar sig för att inte gå för lång och sätter osynliga gränser för sig själva. För kvinnorna ursäktar alkoholen ingenting. Den förklarar bara varför de inte är bättre än andra kvinnor som de kritiskt iakttar.

Texterna 3 och 4 visar ett komplementärt förhållande mellan kvinnors och mäns uppfattningar om vad som försiggår dem emellan. Kvinnorna beskriver att de inte känner igen bilden av passivt vän-

tande som filmen visar. Kvinnors handlingsutrymme i kontakterna med män har ökat betydligt. Också i männens beskrivning finns bilden av en större ömsesidighet. Med gillande berättar de att har blivit uppvaktade av kvinnor, när de har trätt tillbaka och inte varit så pådrivande. Kvinnornas kritiska blick på sig själva och andra kvinnor svarar mot inledningen i männens diskussion, där de beskriver män i ett tillstånd av urskillningslös jakt efter kvinnor. När uppvaktningen mellan könen sker under sådana former begränsas kvinnors handlingsutrymme till att endast medge eller neka tillgång till själva. Kvinnornas självkontrollerande blick kan i ljuset av den inramningen förstås som ren självbevarelsedrift.

Konklusioner

I de samtal som redovisas framträder några kulturella grundantaganden eller kollektiva representationer, som utgör en form av utsagd bakgrundkunskap, som deltagarna bär med sig in i intervjusituationen. Till viss del framträder dessa genom vad som inte sägs och vad som förnekas. Avslutningsvis presenteras därför tre sådana kulturella grundantaganden.

Det första grundantagandet utgörs av berusningens självklara plats i mötet mellan könen. Gruppdiskussionerna mellan de unga kvinnorna och männen visar berusningens centrala betydelse för sociala och sexuella kontakter. Berusningen skapar ett särskilt socialt rum. Alternativet att ställa sig utanför detta sociala rum finns egentligen inte. Där berusning finns, finns möjlighet att bli bekräftad som könsvarelse och få erkännande för något av det viktigaste i en ung vuxen människas liv. Kvinnornas kritiska självbespeglade innehåller en önskan om att bli sedda och erkända som attraktiva. Där alkohol och unga kvinnor finns, finns för männen en möjlighet att få bekräftelse som framgångsrika hos kvinnor. Berusningen betraktas som en grundförutsättning. När möjligheten till nykterhet diskuteras låter den sig väl integreras, eftersom den huvudsakligen handlar om något annat än det alkoholen erbjuder. När nykterhet framförs som ett alternativ är det utifrån att personligen inte behöva alkohol. Nykterheten i sig har däremot inget att erbjuda.

Ett andra grundantagande, som eventuellt framträder ännu starkare i andra delar av intervjumaterialet, kan anas genom gruppernas beskrivningar av vilka relationer mellan kvinnor och män som de inte

ser som önskvärda. Även om möjligheterna till olika former av kärleksförbindelser är obegränsade domineras samtiden av den romantiska bilden av kärleken. Dit hör att kärleken skall vara ömsesidig och att den älskade skall vara en särskild utvald person – även om det numera betyder för viss tid och inte för livet. I diskussionerna återfinns avsteg från detta ideal. Både kvinnorna och männen ger kritiska beskrivningar av några inte ömsesidiga situationer och ett blint sökande efter sexuell bekräftelse. Genom dessa beskrivningar av det som förkastas kan det eftersträvansvärda anas. På det sättet återskapas i intervjuerna en kollektiv representation av den romantiska kärleken.

Ett tredje grundantagande handlar om att öppet visad berusning för kvinnor är moraliskt tvivelaktig. I en av gruppdiskussionerna hanterar de unga männen en spänning mellan kulturens krav och karnevalens frihet. Inledningsvis beskriver de ett mönster för kontakterna mellan män och kvinnor som de uppfattar som onaturligt och tillgjort. I den situationen blir, trots tilltagande berusning, deras ansträngningar att erövra kvinnor resultatlösa. Mot detta ställer de ett annat berusat tillstånd som är befriat från krav, där man vågar var äkta och där morgondagen inte existerar. I detta andra land framträder berusningens innersta mening. Det som händer då har egentligen inte hänt. Inte vid något tillfälle i de kvinnliga grupperna beskrivs berusning med ett liknande lyckoskimmer. För kvinnor skänker berusningen inget undantag från civilisationens tvång. Den formen av gränsöverskridande berusning tycks endast vara en del av den manliga föreställningsvärlden.

De resultat som presenteras här understödjer tidigare nordisk forskning som betonar alkoholen särställning för att underlätta kontakter mellan könen (Kruse 1975; Haavio-Mannila et al 1990; Pape & Hammer 1996; Træen & Lundin Kvalem 1996). Resultaten är också i linje med senare tids genusstudier inom alkohol- och drogforskningen (Measham 2002). De unga kvinnorna betraktar sig som oberoende och självständiga, men ser också inom vilka gränser denna självständighet kan förverkligas. Vad som också är framträdande i denna och andra studier (för en översikt se Nadeau 1999) är att män värderar det förändrade sinnestillstånd som berusning medför högre än kvinnor. I Measham (2002, 352-359) var det vanligt att de unga männen som intervjuades hade avsikten att bli mycket påverkade av alkohol eller den drog de föredrog. För de unga kvinnorna däremot var det vanligare att de kontrollerade sin kontrollförlust. Därigenom höll de sig inom ramarna för traditionell femininitet. Här framträder sociala attity-

der om kön, risktagande, sensationssökande, offentlig kontrollförlust och implikationerna för respektabilitet, självpresentation och personlig säkerhet. Fokusgruppernas diskussioner om alkohol i mötet mellan unga kvinnor och män kan på samma sätt betraktas mot bakgrund av både traditionella och icke traditionella könsidentiteter.

KAPITEL 3

NÄR JAG DRACK FÖR MYCKET – UNGA I 20-ÅRSÅLDERN BERÄTTAR

Bakgrund

Många av de erfarenheter som de unga delar med sig av i gruppintervjuerna sker i form av berättelser om något de själva upplevt. Att berätta om något man varit med om är också att berätta om sig själv och sin inställning till det man berättar om och den kultur och det värderingssystem som händelsen är inbäddad i. En berättelse om en personligt upplevd erfarenhet är därför något mer än en individuell skapelse. Den kommer från en större grupp och är knuten till en kulturell, ideologisk och historisk kontext (Denzin 1989, 73).

Ett sätt att undersöka de ungas överväganden och värderingar av alkohol kan därför vara att närmare granska de personliga erfarenheterna, så som de förmedlas via berättelser om det egna drickandet. Särskilt betydelsefulla i detta sammanhang är berättelserna om att ha druckit för mycket. Det värderingssystem drickandet ingår i kan förväntas bli synligt när berättaren redovisar orsakerna till att det blev för mycket (Buttny 1993; Järvinen 2001; Schlenker, Pontari & Christopher 2001; Scott & Lyman 1968).

Om förklarande ursäkter är nödvändiga och om de accepteras eller inte beror både på kulturellt förankrade skäl till att dricka och kulturspecifika förväntningar på alkoholens effekter (MacAndrew & Edgerton 1969). Ett väl etablerat undersökningsfält inom alkoholforskningen är hur människor tillskriver berusning ett förklaringsvärde för bl.a. aggressioner och sexuella handlingar (t.ex. Bullock under tryckning; Critchlow 1985; Graham, Wells & West 1997; Paglia & Room 1998; Room 2001). Mycket litet tycks dock vara undersökt om det första steget i denna kedja: hur människor förklarar att de drack mer än vad som är accepterat för det sociala sammanhang de befinner sig i.

Det förefaller vara ett tämligen allmänt utbrett fenomen att människor dricker mer än de hade tänkt, utan att det nödvändigtvis behöver vara en klinisk indikator på förlust av kontroll över alkoholen. I en skandinavisk komparativ undersökning av alkoholbruk, förhållningsätt till alkohol och konsekvenser av alkoholbruk i Finland, Island, Norge och Sverige framkommer att mellan 40 och 49 % av alla under det senaste året någon gång hade druckit mer än vad de hade tänkt sig när de började dricka (Hauge & Irgens-Jensen 1986). Hur människor redogör för sig själva och omgivningen att det blev för mycket verkar emellertid än så länge vara ett föga utforskat område.

Delstudiens syfte

Syftet här är därför, dels att undersöka de ungas erfarenheter så som de förmedlas i berättelser om att ha druckit för mycket och dels att undersöka vilka orsaker som redovisas för att förklara att drickandet blev för mycket, för att därigenom få syn på det värderingssystem de unga placerar in sina erfarenheter av alkohol i.

Berättelse och poäng

En modell som fått stort genomslag för att studera muntliga berättelser är sprungen ur endast två uppsatser av William Labov tillsammans med Joshua Waletzky (Labov 1972; Labov & Waletzky 1967). Labovs modell används eller citeras av de flesta forskare som analyserar berättelser både i en intervjusituation och inom en samtalskontext (Toolan 1988,146).

Labov utgår ifrån att berättelser har två centrala funktioner: den referentiella och den evaluerande funktionen. Med den referentiella funktionen avses att berättelsen återger upplevda händelser så att ordningen mellan dessa återfinns i berättelsens ordningsföljd. Med den evaluerande funktionen avses att berättelsen framställer en speciell händelse, värd att berättas och att berättaren använder olika evaluerande medel för att visa detta (Labov 1972, 359-362).⁷

---

⁷ Översättningen till svenska av Labovs begrepp följer Eriksson (1997).

En fullständigt utformad berättelse består enligt Labov (1972) och Labov & Waletzky (1967) av sex element, som svarar mot sex olika frågor eller funktioner i berättelsen: 1) *Abstrakt* (Abstract): Vilken är berättelsens kärna? 2) *Orientering* (Orientation): Vem/vilka handlar berättelsen om? Var ägde den rum? När? 3) *Komplicerande handling* (Complicating action): Vad hände? 4) *Evaluering* (Evaluation): Än sen, på vilket sätt är detta intressant? 5) *Upplösning* (Resolution): Vad hände till slut? 6) *Coda*: En avrundande kommentar som återför lyssnarna till nutid. Det första och det sista elementet – abstrakt och coda – kan finnas med, men är inte nödvändiga.⁸

Evalueringen återfinns ofta strax före upplösningen, men kan också vara spridd över hela berättelsen. Den utgör de delar av berättelsen där berättaren visar sin attityd och sina känslor till de händelser som presenteras. Evalueringen består av alla de medel som berättaren använder sig av för att markera och lyfta fram poängen. Ju närmare berättaren kommer poängen, desto fler evaluerande medel används vanligtvis (Toolan 1988,156).

En berättelse kan genom att återge någon händelse vara underhållande och roande, men viktigare är att den genom sin poäng ger lyssnare och berättare möjlighet att dela erfarenheter med varandra och visa samförstånd. Själva avsikten med berättandet är att förmedla en poäng om den värld som berättare och lyssnare delar (Eggins & Slade 1997, 227-272; Polanyi 1989, 16).

En berättelse kan endast ha som poäng kulturellt förankrade värderingar, där det finns en allmän överensstämmelse bland dem som bär upp kulturen, att detta är viktigt, värdefullt eller sant (Polanyi 1979, 207). Poängen i berättelser är därför kulturbunden och har ofta ett moraliskt innehåll. Riessman (1993, 3) noterar att i kvalitativa intervjuer är det vanligt att respondenter återskapar sina erfarenheter i

---

⁸ Eggins & Slade (1997, 227-272) urskiljer, utöver Labovs modell, ytterligare några berättelsegenrer som människor normalt använder under samtal med varandra: anekdoter ('anecdotes'), sedelärande exempel ('exemplums') och redogörelser ('recounts'). Oavsett berättelsegenre löper evalueringen genom berättelsen, håller den samman och skapar dess särskilda kontextuella betydelse (a.a. 236). Skillnaden är att i den fullständigt utformade berättelsen enligt Labovs modell löser berättaren ett problem, en kris eller konflikt. I en anekdot däremot löser berättaren inte ett problem utan presenterar snarare sin reaktion på ett problem. I de sedelärande exemplen presenterar berättaren en händelse för att med den som bakgrund göra en moralisk poäng om hur världen är eller borde vara beskaffad. Redogörelserna slutligen handlar inte nödvändigtvis om ett problem. Syftet är endast att återberätta händelser för att tillsammans med lyssnarnas värdera dessa händelser.

form av berättelser när de beskriver ett brott mellan ideal och verklighet eller mellan sig själva och omgivningen.

Ett vanligt vardagligt samtal mellan vänner är fyllt av berättelser. En berättelse möjliggörs av det samtal som föregått berättelsen. En deltagare ges av övriga tillåtelse att dominera samtalsutrymmet med en berättelse för en längre tid än vad som gäller för ett vanligt bidrag till samtalet. Alla deltagare samarbetar på det sättet i att förbereda scenen. Berättelsen har således fler medverkande deltagare än endast berättaren. En berättelses poäng skall därför inte uppfattas som en given och fixerad aspekt av berättelsen, så som den för första gången berättades (Polanyi 1979, 207). Poängen är både kultur- och kontextberoende.

Ett sätt att avtäcka det värderingssystem drickandet ingår i kan vara att granska sådant som behöver redovisas och neutraliseras för att inte ge en ofördelaktig bild av talaren (Buttny 1993, 10; Järvinen 2001, 267-269). Det vanliga är att beteenden, som skulle kunna betraktas med ogillande, redovisas för med hjälp av en smal repertoar av troliga och allmänt godkända orsaker (Lamb & Lalljee 1992, 26). Berättelser om när det egna drickandet blev för mycket är därför intressanta. Utifrån vilken repertoar av orsaker hämtar berättarna sina redovisningar av varför det blev för mycket?

Vad som presenteras som redovisningar, ursäkter eller förklaringar är beroende av kulturella föreställningar om ett ur moraliskt hänseende accepterat beteende. Genom att granska dessa redovisningar kan ytterligare en poäng friläggas – berättelsernas sensmoral – som kan ses som en underliggande poäng utöver själva berättelsens poäng (Adelswärd 1997, 228).

Resultat

Utifrån syftet, att undersöka det värderingssystem de unga placerar in sina erfarenheter av alkohol i, kommer i resultatredovisningen poängen i varje berättelse att belysas. Vidare kommer de neutraliserande redovisningar som förekommer att lyftas fram. Avslutningsvis diskuteras berättelsernas underliggande poänger eller sensmoral utifrån innehållet i de neutraliserande redovisningarna.

Från utskriften av de nio fokusgruppintervjuerna har totalt femtio berättelser av olika genrer kunnat identifieras. Alla berättelser innehåller inte samtliga element, som enligt Labov formar den fullständiga berättelsen. Vissa berättelser utgör snarare det som Eggins & Slade

(1997, 227-272) beskriver som anekdoter, sedelärande exempel eller redogörelser. Inte desto mindre är de fyllda av evalueringar och har tydliga poänger. Av de situationer som beskrivs i de femtio berättelserna handlar fjorton om att berättaren var berusad och nio av dessa dessutom om att det blev för mycket.⁹ Att det blev för mycket visar berättarna genom att presentera olika neutraliserande redovisningar för drickandet. De typer av förklarande och ursäktande omständigheter som förekommer är personliga problem och att alla drack. Till den senare kategorin hör att alkoholen var lättillgänglig och att berättaren var yngre vid tillfället och numera har förändrat sina vanor. Ytterligare en berättelse redovisar att det är lätt att bli full när det är så gott. Dessa omständigheter kommer att utgöra en övergripande indelningsgrund för den fortsatta presentationen. Under varje rubrik kommer några berättelser att återges i sin helhet, andra genom avkortade utdrag. Varje berättelse rubriceras med sin huvudsakliga poäng.

Personliga problem

Några berättelser uppstår i anslutning till att gruppdeltagarna presenterar svaren på enkätfrågorna. Två påståenden i enkäten leder till att flera berättar om sina egna erfarenheter av situationer när det blev för mycket. De är: *Det förekommer att jag avstår från alkohol eftersom jag är rädd att bli beroende* och *Alkohol får mig för en stund att glömma vardagens bekymmer*.

I det sammanhanget berättar en av de unga männen i värnpliktsgruppen, Ludvig, om hur mycket han drack under en sommar.

Text 1. Jag hade ingen koll - ingen annan heller (utdrag 160)

[...] rädslan för att bli beroende har funnits där, ett tag drack jag otroligt mycket, jag mätte dåligt som fan, det var en sommar och tjejen gjorde slut, och allting var skit, och skolan gick åt helvete, så jag började dricka en jävla massa, och liksom snurra runt i olika kompiskretsar och dricka, så att det var aldrig någon som märkte direkt, det tog ett tag innan folk började lägga märke till det, jag hade ingen koll på att jag gjorde det själv, jag var inte medveten om det, men det blev så, tills en av mina bästa kompisar kom och ryckte tag i mig och sa att: *nu får du*

---

⁹ Övriga berättelser handlar om en kompis som var berusad eller hade druckit för mycket (9), om drickande på fester, pubar m.m. (9), om alkohol och trafik (7), om alkohol i yrkeslivet (5), om alkohol i familjen (4) samt slutligen om alkohol- och droginformation i skolan (2).

Kapitel 3

fan skärpa dig! och det är jag jävligt glad för, jag är jävligt tacksam mot honom idag [...]

I Ludvigs berättelse förmedlas starka känslor. Lyssnarna får på flera sätt veta hur dåligt han mådde under en period. Berättelsens poäng markerar han innan upplösningen, genom att två gånger upprepa två observationer: att ingen märkte att han drack så mycket och att han själv inte var medveten om det. Lösningen på det problem som presenteras står Ludvigs bästa kompis för. I berättelsens upplösning återger han sin kompis i direkt citat, som säger åt honom på skarpen. Ludvig för sedan lyssnarna tillbaka till nutid med en avslutande kommentar om det som hände, i vilken han uttrycker tacksamhet gentemot sin vän.

Den poäng berättelsen förmedlar är att ett problem med alkohol kan komma omärkligt. Varken Ludvigs kompisar eller han själv märkte vad som pågick. I berättelsen redovisar Ludvig även bakgrunden till varför han drack så mycket, vilket hjälper lyssnarna att förstå och ursäkta honom. Han redovisar också varför hans vänner inte ingrep tidigare. Orsaken till att de inte märkte något berodde inte på dem. Berättelsen har därför två underliggande poänger. Den ena handlar om att det inte är bra att dricka så mycket. Den andra underliggande poängen i berättelsen handlar om vänskap och innebörden av vänskap. Vänskap betyder att bry sig så mycket om varandra att man lägger märke till om en vän mår dåligt. Ludvig uttrycker stor glädje och tacksamhet över den vän som grep in och vände händelseförloppet. Samma person är följdriktigt en av hans bästa vänner.

Ytterligare två snarlika berättelser har som poäng att ett alkoholproblem kan komma smygande och vara lätt hänt.

Katarina, en av de unga kvinnorna som arbetar inom i hotell- och restaurangbranschen, inleder också hon sin berättelse med att upprepa en av enkätfrågorna.

Text 2. Alkohol fick mig att glömma (utdrag 137)

[...] ”alkohol får mig för en stund glömma vardagens bekymmer,” det beror väl på kanske, jag pluggade för några år sen, fruktansvärt jobbigt var det, då drack jag vin varje dag för jag tyckte det var så jobbigt, så att det fick mig att glömma, jo då, jag höll på att bli litet beroende där faktiskt, men inte längre, jag pluggade ekonomi i två år, det var jätte jobbigt, det var sådan hård konkurrens, och man skulle var bäst hela tiden, och

det var mycket jobb hela tiden, så då köpte jag vin, satt och pluggade och drack vin, oftast själv på kvällar och nätter, det gick bra, men visst, jag kan förstå folk som trillar dit liksom, det gör jag, idag har jag inget beroende, liksom jag kan dricka, utan det är väl, jag är rädd kanske, att i framtiden, om det händer mig någonting, som det, när jag tänker tillbaka, när jag pluggade, att det var lätt att sätta sig i den situationen, att det kanske kan hända igen, det tror jag att det kan göra [...]

Berättelsens poäng är att alkohol hjälpte Katarina att hantera en situation, när hon var tvungen att plugga hårt. Hon var nära att bli beroende. Denna kärna i berättelsen inryms redan i den inledande abstrakten. Under berättelsens gång återkommer Katarina till poängen, att hon använde alkohol för att glömma bekymmer under den period hon pluggade, vilket höll på att göra henne beroende.

De neutraliserande redovisningar hon använder för att hon drack så mycket handlar i första hand om hur jobbiga studierna var, vilket återkommer flera gånger under berättelsen. Neutraliserande är också att det var lätt att hamna i denna situation, vilket gör att hon har förståelse för andra som också gör det. Det hände henne. Det kan lätt hända andra. Det var så lätt hänt att hon inte är säker på att det inte kan hända igen.

Flera gånger under fokusgruppdiskussionerna uppmuntrar en deltagares berättelse någon annan att berätta om sina erfarenheter av en liknande situation. Johanna ur samma grupp inleder sin berättelse med att hålla fram likheten med det Katarina berättar.

Text 3. Drack öl helt ensam (del av utdrag 150)

[...] men så där hade jag det också, eller när jag flyttade till Stockholm, då var jag 19 år gammal, och då kände jag mig så himla ensam, så jag hade min lilla pub som jag gick till, där kunde jag sitta med en bok liksom, och sitta där och dricka öl helt själv, så såg man alla andra runt omkring, dom satt ju inte själva, utan det var ju bara jag, och när man pratade sen med sina kompisar, eller som jag, det kom ju folk och flyttade upp efter mig då, men dom som fanns här då i alla fall, det var ju bara ett par stycken, så dom hade ju inte alltid tid med mig, dom pluggar, dom jobbar och allting sånt där, då sa dom det liksom: *det är inte normalt att sitta som 19-åring fyra gånger i veckan ensam på krogen och dricka tre öl*, jag bara: *men det gör väl ingenting liksom, jag åker hit efter jobbet och tycker det är skönt att koppla av*,

Kapitel 3

men sen, man tänkte ju efter: *vad fasen håller jag på med?* men det gick ju fruktansvärt mycket pengar också, det var ju inte happy hour klockan 9 på kvällen liksom (skratt) [...]

Berättelsens poäng är likheten med Katarinas erfarenheter av att dricka ensam för att glömma bekymmer. Johanna betonar särskilt ensamheten genom att återkomma till den flera gånger. Som i flera av berättelserna markeras poängen genom direkta citat, här i form av dialog mellan Johanna och hennes kompisar. Även i berättelsens upplösning citerar Johanna sig själv och hur hon slutligen insåg vad hon höll på med. Med en avrundande kommentar, att det dessutom var dyrt återför hon lyssnarna till nutid.

Neutraliserande redovisningar för att Johanna drack så mycket och så ofta är att hon var nyinflyttad i Stockholm. Hon var bara var 19 år och kände sig ensam. Även i Johannas berättelse finns en underliggande poäng om vänskap. I sin berättelse redovisar hon inte bara orsakerna till att hon drack så mycket. Hon redovisar också varför hon var så ensam. Hon berättar om kompisar som fanns i Stockholm, men som inte hade tid att träffa henne. Orsaken var att de hade fullt upp med studier och arbete. Andra däremot, som så småningom kom efter, reagerade.

I en fjärde berättelse beskrivs alkoholens roll för att döva bekymmer som helt igenom positiv, förutom bakfyllan. Nedan berättar Patrik ur byggnadsarbetargruppen.

Text 4. En bläcka som botemedel mot bekymmer (utdrag 234)

[...] jag tänkte på det där med bekymmer, egentligen har jag faktiskt druckit någon gång, för polarn hade nån sån här rådeppig, det var nån som hade varit rådmann på hans brud, och vi hade snackat om det tidigare, nåt år eller så där, att egentligen skulle man bara prova och sitta så där och bara råkröka så där, sitta tills man typ slår pannan i bordet eller nånting, det tajmade ganska bra för jag hade vunnit på spritlotteri på jobbet, jag hade liksom, jo jag hade whiskey, det var Campari, och sen var det nån sån här gin och så hade jag en massa öl, och så hade han nånting, så vi hade liksom typ verkligen så här, vi hade ställt upp allting på bordet där, och så hade vi en massa glas, och så satt vi och drack det där, och han bara: *fj fan vad jag batar brudar! ja för fan!* sa jag och drack en massa, sen, jag tror att vi pallade i tre timmar nånting, sen kommer inte jag ihåg nånting i alla fall, men så illa har jag aldrig mått som dan efter, men

sen en vecka efteråt, då kändes det, det kändes som om man hade gjort nånting, jag vet inte om man intalade sig själv, eller vad det är, det kändes ändå, det var en bläcka liksom, en redig bläcka och det kändes liksom så där, och polarn kände sig litet bättre, han hade glömt bruden i alla fall, det kändes litet så där, nu har jag gjort det, så nu behöver jag inte göra det igen [...]

Berättelsens poäng är att alkohol har en plats att fylla för att döva bekymmer, eftersom Patriks goda vän, med Patriks bistånd, glömd¹⁰e sin olyckliga kärlek.

Patrik redovisar flera orsaker till att han avsiktligt söp sig så full. En nära vän var deprimerad. Handlingen var planerad sedan länge och utfördes i experimenterande syfte. Dessutom hade han ungefär samtidigt vunnit på spritlotteri på jobbet. En rad förklaringar bidrar till att göra beteendet acceptabelt för lyssnarna. Det som kanske allra mest rättfärdigar den moraliskt tveksamma handlingen, att suppa sig redlöst berusad, är det goda syftet att hjälpa en vän som mår dåligt att må bättre.

En likhet mellan poängerna i de berättelser som handlar om personliga bekymmer är att alkoholen används och fungerar som problemlösare, åtminstone för stunden. I den sista berättelsen beskrivs en enstaka händelse, som berättaren inte har för avsikt att upprepa. Här finns heller ingen oro för beroendeframkallande vanor. I de övriga finns en oro för ett behov, som omärkligt smyger sig på, för några förknippad just med den avkoppling och lättnad alkoholen gav.

Även berättelsernas neutraliserande redovisningar har flera likheter med varandra. Först och främst redovisar alla liknande förmildrande personliga omständigheter till att berättarna drack så mycket, i ett fall visserligen indirekt, som ombud. Vänskapstemat är också framträdande. I text 1 och 3 redovisas varför vänner inte ingrep och hur de så småningom gjorde det. I text 4 är handlingen, att ställa upp på en vän, det som främst rättfärdigar drickandet.

Övriga berättelser, som beskriver situationer när det egna drickandet blev för mycket, har den övergripande likheten att redovisningarna handlar om att alla andra också drack, vilket ursäktar berättaren.

---

¹⁰ I litteraturen om redovisningar är det vanligt att skilja mellan rättfärdiganden ('justifications') och ursäkter ('excuses') (Read 1992,4; Scott & Lyman 1968, 47). Genom ett rättfärdigande accepterar en person som har gjort något fel ansvaret för handlingen, men visar varför ett fördömande av handlingen vore fel. Genom ursäkter medges däremot inte personligt ansvar för den felaktiga handlingen.

Utöver detta visar redovisningarna att alkoholen var lätt tillgänglig och att berättaren var yngre.

Alkoholen lätt tillgänglig och alla drack

Två berättelser neutraliserar att berättaren drack för mycket med att alkoholen var lätt tillgänglig. Den första av dem liknar texterna 1-3, eftersom berättelsens poäng är rädslan för beroende. Omständigheterna är emellertid annorlunda. Lisa, ur gruppen unga kvinnor som arbetar som media- och reklamsäljare, berättar om varför hon ibland har avstått från alkohol.

Text 5. Det här blir för mycket! (utdrag 144)

[...] eftersom jag är rädd att jag skulle kunna bli beroende också, det är ett stort skäl, jag har festat ganska hårt för jag har befunnit mig i London ett halvår, och där var det något så otroligt mycket, vi har varit hundra svenskar som har varit där och studerat, i London med alla dessa pubar och barer och diskotek, och, ja det var flera gånger i veckan, och fast man jobbade, vi jobbade också i tre månader, det förekom ju där, då har jag faktiskt avstått några gånger, för jag kände: *det här blir för mycket!* och jag började liksom känna ett behov av det, nästan, och då har jag avstått, så att det är inte alls omöjligt att bli beroende av alkohol, det tror jag inte [...]

Berättelsens poäng är att Lisa avstod av rädsla för att det blev för mycket, när hon började känna ett behov av alkohol. Hon lyfter fram poängen när hon i direkt citat återger vad hon kände.

De förklarande redovisningar Lisa ger till att hon festade flera gånger i veckan, trots att hon jobbade, är Londons nöjesliv och alla tillfällen hon hade att dricka tillsammans med sina studiekamrater.

Ännu en berättelse förklarar en situation där det blev för mycket alkohol med att den var så lätt att få tag i. En av socialhögskolestudenterna, Jenny, berättar också om en händelse utomlands. När hon var i USA på en fest utomhus tog alkoholen hon och hennes vänner hade med sig slut. De neutraliserande redovisningarna, som inleder berättelsen, beskriver en situation, där sällskapet egentligen saknade alternativ. De hade ingenstans att gå. De skulle bli hämtade vid ett visst klockslag. Det var 21-årsgräns på krogen. De var på en stor

utomhusfest, där alla drack och stämningen var hög. Nedan återges en del av berättelsens avslutning, när en person kommer på en lösning.

Text 6. Farligt att dricka det vi drack (del av utdrag 408)

[...] sen var det något ljushuvud som: *men dom har ju öppet: the liquor store*, den hade öppet till halv tolv, och då gick vi in och köpte, vi köpte hur mycket som helst då, och det vi köpte, det tänkte jag på, att det var farligt, för vi köpte cider och sådan där alkoholäsk, eller vad den heter, wine cooler, och det smakar, det är livsfarligt att dricka sådant, när vi egentligen redan var fulla, det är livsfarligt att dricka just det, för det blir ju som läsk, den smakar, den är livsfarlig, för vi kunde dricka hur mycket som helst, fast man egentligen redan hade druckit hur mycket som helst [...]

Jenny visar tydligt sin reaktion inför det som hände. I det korta avsnittet ovan återkommer ordet farligt fyra gånger. Här finns berättelsens poäng: hur farligt det var att dricka just det de gjorde, när de redan hade druckit mycket.

Utöver de neutraliserande redovisningarna, som framträder i berättelsens inledning, ger Jenny ytterligare några förklaringar till att de drack så mycket. Spritbutiken hade öppet till sent. Lösningen att gå dit var dock inte Jennys. Det var lätt att köpa hur mycket som helst. Det de köpte smakade som läsk och eftersom de redan var fulla märkte de ingenting.

Var yngre och alla drack

Ytterligare några berättelser neutraliserar drickandet med att alla drack, med tillägget att berättaren var så ung och har ändrat sina dryckesvanor sedan händelserna som beskrivs.

I byggnadsarbetargruppen förs en diskussion alkoholens för- och nackdelar när man är ute för att träffa kvinnor. Någon skämtar om att vakna upp och undra vem som ligger bredvid. Det leder Bosse in på att berätta om en personlig erfarenhet av just det slaget.

Text 7. Vakna upp utan att veta var man är (del av utdrag 391)

[...] när jag var yngre så söp jag ganska rejält faktiskt, jag har faktiskt lugnat ner mig ganska mycket nu, jag har väldigt mycket kompisar som är ute i den där farliga zonen, det är rätt

Kapitel 3

sorgligt när man kommer hem och snackar med sina gamla kompisar [...]

Berättelsen fortsätter med hur dåligt det har gått för många, hur mycket och hur ofta de drack när de var yngre. Denna neutraliserande orientering upptar mer än 3/4 av hela berättelsen, innan Bosse nämmer sig den poäng som lyssnarna väntar på.

[...] ända upp tills jag var 18 tror jag att jag krökade ganska hårt och då hände det ju ibland, att när man började gå på krogen, att man vaknade upp i en lägenhet och man hade fan ingen aning om var man var någonstans och så låg det någon tjej där: *shit!* och så sprang man bara,

Som en omedelbar uppföljare till denna bekännelse berättar en annan deltagare om någon han känner som varit med om samma sak och med stor bakfyllängest gått 2 mil genom skogen.

Berättelsens poäng, att Bosse har den obehagliga erfarenheten av att inte veta var han är när han vaknar och heller inte veta vem som ligger bredvid, kommer först alldeles mot slutet av berättelsen och är mycket komprimerad i förhållande till berättelsen längd.

De neutraliserande redovisningarna är långa och har ett allvarligt innehåll. Alla ungdomskamrater drack mycket. Det har gått dåligt för många. Några av dem är döda. Förmildrande omständigheter för Bosse är att han har ändrat inställning till alkohol och dricker mycket mindre numera. Därtill hjälper en av lyssnarna Bosse att framstå i mindre dålig dager genom att berätta om en liknande situation, kryddad med litet överdrifter. Berättelsens ingående redovisningar avser att neutralisera både det omfattande drickandet och Bosses beteende mot den flicka han har följt med hem.

Ännu en berättelse neutraliserar det omfattande drickandet i ungdomen med socialt tryck från en omgivning där alla drack. Det är Kajsa, en av socialhögskolestudenterna som berättar om sin skoltid apropå en diskussion om vad alkoholism kan bero på.

Text 8. Min roll att vara fullast (utdrag 319)

[...] sen blir det väl så också att vissa människor får liksom en viss roll, alltså det får man ju ganska tidigt i ungdomen, jag var alltid den som var fullast när vi gick i skolan, det var alltid så, fredag, lördag, då var jag alltid fullast, fast det visste alla, och det visste jag också, så att det var ju bara för mig att fixa det

helt enkelt (skratt), men det var så, men på något sätt så insåg jag ju själv att det var ohållbart, på alla möjliga sätt, jag hade inte råd, och det var alla möjliga grejer, men det tog ju några år, sen insåg jag, det var väl inte så kul, sen så flyttade jag, nej men, att man får liksom olika roller och sen så lever man upp till dem, helt iskallt, därför att man känner så här: *ja men jag tar det i stället, för hur skall jag annars förklara, ska jag säga att jag var sjuk i fredags eller, eller vad skall jag säga, eller?* folk vill ju ändå att man skall vara den personen [...]

I berättelsens mest dramatiska avsnitt återger Kajsa i presensform sina känslor av att inte ha något alternativ, annat än att leva upp till förväntningarna att vara den som skulle vara fullast. Här finns berättelsens poäng: precis som för Kajsa under skoltiden, kan en alkoholist ha alltför svårt att bryta med omgivningens förväntningar att han eller hon skall dricka.

De två berättelserna i texterna 7 och 8 har det gemensamt att ursäktande omständigheter återfinns i att huvudpersonerna ännu inte är vuxna. Ungdomar har inte samma möjlighet som vuxna att självständigt ta ställning till alkohol. Den sociala miljön och omgivningens dryckesvanor utövar en stark påverkan. Det är svårt att välja något annat, när man inte har kommit i kontakt med andra alternativ. I båda berättelserna lyckas dock huvudpersonerna så småningom bryta mönstret.

Full för att det är gott

Den sista av berättelserna där berättaren beskriver ett för stort drickande har neutraliserande redovisningar av ett annat slag än de föregående. Berättaren brukar dricka för mycket bara för att han tycker så mycket om öl.

Några av frågorna i enkäten handlar om varför man emellanåt avstår från alkohol. När gruppen ishockeyspelare berättar för varandra hur de har fyllt i enkätfrågorna, säger Fredrik att han hellre avstår från att dricka än dricka bara för att det är alkohol. Att dricka för att bli full, det gjorde han som ung, när han tog och blandade ur sin mamas barskåp. Till sin förvåning har han träffat människor som fortfarande dricker så. Nedan återges en del av Fredriks berättelse och även en lyssnares reaktion på denna.

Text 9. Pina i sig för att bli full (del av utdrag 94)

Fredrik:

[...] men sen, det finns en del alltså som kommer fortfarande med sådana där jävla häxblandningar, en kompis till nån brud man träffar, liksom, som sitter och pinar i sig, som smakar fan, men han sitter och pinar i sig det ändå, det är ju bara för att bli full, det fattar inte jag alltså, jag lyckas alltid bli jävligt full, men det är bara för att man tycker om bira, så man vill inte sluta dricka bira bara för att man känner sig litet dragen,

Lasse:

nej, fast man kanske inte skulle dricka lika många öl om den var alkoholfri, ölen,

Fredrik:

nej, det är möjligt, men jag dricker ofta, en varm sommardag är det gott som fan att ta en lättöl,

Lasse:

jo, det är sant, men man dricker ju inte gärna tio lättöl på raken, liksom (skratt)

Fredrik:

det är sant,

Poängen, som gör berättelsen värd att berätta, finns i det förvånande att någon kan dricka sådant han tycker är äckligt bara för att bli full.

Att Fredrik själv däremot alltid blir full neutraliserar han med att öl är så gott. Därför vill han inte sluta dricka bara för att han känner sig påverkad. Även öl som innehåller nästan ingen alkohol tycker han är gott. Att som Fredrik neutralisera fyllan med den goda smaken godtas emellertid inte av lyssnarna som en legitim ursäkt.

Konklusioner

Avslutningsvis sammanfattas här vilka (1) neutraliserande redovisningar, (2) underliggande poänger och (3) berättelsepoänger som framträder i berättelserna, för att genom dessa belysa (4) det värderingssystem – eller den vardagslogik - de unga placerar in alkohol och problem med alkohol i, för att slutligen (5) diskutera implikationerna för preventiva budskap riktade till unga människor.

Berättelser ger oss information om världen, både hur vi förväntar oss att den skall vara och hur den skiljer sig från vår föreställning. Ett sätt att upptäcka föreställningar om hur världen bör vara ordnad är att granska hur brotten mot dessa föreställningar förklaras. Situationer uppstår, som inte bör hända, men som i alla fall händer.

(1) Berättelsernas *neutraliserande redovisningar* ger ett svar på varför sådant som inte bör hända händer och vilka de kulturellt accepterade orsakerna är. De berättelser som presenteras här innehåller olika typer av redovisningar som avser att neutralisera ett alltför omfattande drickande och framställa berättaren i ett mindre negativt ljus. Förmildrande för berättarna är också att de i samtliga fall, utom i text 9, markerar att de har andra dryckesvanor numera. Ingen berättelse handlar om att berättaren har problem idag. I den meningen är det historier om att framgångsrikt ha klarat sig undan fortsatta problem som berättas.

Redovisningarna innehåller även information om varför vänner eller övriga i omgivningen inte reagerade som de borde ha gjort. Berättelserna visar att vänner förväntas ingripa och hjälpa varandra i situationer som de beskrivna.

I de ursäkter som presenteras är orsakerna till att drickandet blev för mycket till största delen oavsiktliga och förläggs utanför berättarnas egen vilja och kontroll. Yttre omständigheter är avgörande. De mest framträdande orsakerna är personliga problem, lättillgänglig alkohol och att vara ung i en omgivning där alla drack, orsaker som minskar berättarens möjligheter att hantera situationen. I denna begränsade repertoar av ursäkter samlas giltiga orsaker till problem med alkohol (Lamb & Lalljee 1992). Berättarens moraliska karaktär kan således inte lastas för drickandet, vilket är den huvudsakliga avsikten med neutraliserande redovisningar (Buttny 1993, 3; Goffman 1971, 99; Schlenker, Pontari & Christopher 2001, 15).

(2) Den *underliggande poäng eller sensmoral* som förmedlas via berättelserna är, att i vår kultur riskerar den som dricker för mycket att betraktas som moraliskt karaktärlös. Inte i någon berättelse eller på annat sätt i intervjuerna ifrågasätts drickandet i sig. Idealet är att dricka, men inte för mycket (se också Room 1998b). Moraliska koder som har överlevt under en längre tid innehåller emellertid ofta utvägar som begränsar ansvaret när det går på tok (Buttny 1993, 8). Lyssnarnas accepterande av redovisningarna visar på vilka grunder ett alltför stort drickande kan mötas med förståelse och i stället uppfattas som en ofrivillig och rimlig reaktion på yttre press eller andra omständigheter som berättaren inte råder över.

(3) De *poänger* berättelserna inrymmer kan sammanfattas i att alkohol är en kraftfull drog, som människor oförskyllt kan drabbas av problem med. I poängerna förmedlas att det är viktigt att vara observant på sina vanor. Berättelsernas poänger kopplar farorna med alkohol till att dricka ofta och mycket.

Berättelsernas poänger och de neutraliserande redovisningarna utgör därför ett svar på och ett bemötande av berättelsernas sensmoral. De är inom detta spänningsfält som berättare och lyssnare värderar problem med alkohol. Det är också det spänningsfält som alkoholfrågan har befunnit sig inom under det senaste seklet – i spänningen mellan vad som kan läggas individen till last och vad som kan hänföras till den omgivande miljön (Abrahamson 1989; Blomqvist 1998).

(4) Berättelsernas poänger, neutraliserande redovisningar och sensmoral ingår därför i ett *system av värderingar*. De befinner sig inom ett vidare kulturellt sammanhang och har en räckvidd som sträcker sig utöver de här presenterade berättelsernas specifika kontext. De förhållanden som framträder i berättelserna är också de som har kulturell acceptans som orsaker till alkoholproblem. De utgör ett *en vardagslogik* om orsakerna till problemen.

(5) Baserat på det vardagslogiska tänkandet ger denna studie stöd för sådana *preventiva budskap* som fokuserar vanemässigt drickande och de skador som kan uppstå av omfattande drickande. Vidare ger studien stöd för att se alkoholen i ett socialt sammanhang. Särskilt bland unga sker drickandet inom en social kontext där sociala relationer har en betydelsefull roll för drickandet.

Den vardagslogik som framträder stöder därför vänner att lägga sig i och prata med den som dricker för mycket. Problem vållade av alkohol kan inträffa för vem som helst. Det kan ske omärkligt och uppstå ur inget annat än att drickandet varit alltför omfattande under en period eller vid ett speciellt tillfälle. De situationer som beskrivs är sådana som uppstår i en ung människas liv och som känns igen av lyssnarna. Det handlar om konsekvenser av att dricka för mycket här och nu och inte i en avlägsen framtid.

KAPITEL 4

UPPFATTNINGAR OM PROBLEMATISKT DRICKANDE

Inledning

I detta kapitel granskas hur de nio fokusgrupperna definierar vad som i deras ögon är avvikande drickande. Av särskilt intresse är att undersöka hur de beskriver skillnaderna mellan olika former av problematiskt drickande och hur de urskiljer att gränsen till problemdrickande har passerats.

Som avslutning på gruppdiskussionerna skrev varje deltagare ned sin definition av: 'alkoholist', 'storkonsument' och 'fylla'. De tre orden syftar på personer eller identiteter, inte praktiker som alkoholism, storkonsumtion eller fylla. Genom de tre ordens utformning har deltagarnas svar således styrts i en viss riktning. Även om de tre orden har ett ursprung i skilda historiska sammanhang är deras användning i vardagligt språkbruk inte fixerad. Vad som ursprungligen varit vetenskapliga diagnostiska kriterier för att fastställa alkoholproblem förblir inte opåverkade av omgivningen. Begreppet alkoholist hade en gång en snäv vetenskaplig definition, men har numera fått en bred vardaglig användning. Den vardagliga användningen har kommit att skapa andra tolkningar än den ursprungliga med förändrade bibetydelser (Room 1998a). Begreppet alkoholberoende är också kulturbundet, med en specifik historia, som är lokaliserad till särskilda kulturella omständigheter, som varierar mellan länder beroende på dryckeskulturer (a.a.). Inte ens inom själva den medicinska disciplinen har det varit möjligt att upprätthålla diagnostiska kriterier, som inte är smittade av personliga eller kulturella tolkningar. Internationell komparativ forskning visar att attityderna till alkohol och droger i olika kulturer och miljöer påverkar hur diagnostiska kriterier uppfattas och hur beroendediagnoser ställs (Leifman, Österberg & Ramstedt 2002; Room et al 1996; Schmidt & Room 1999; Üstün m.fl. 2001). Stora

variationer i vad som kännetecknar missbruksproblem och olika slag av handikapp visar sig finnas såväl mellan experter och allmänhet som inom och mellan kulturer (Mulford 1968, Room & Paglia 2000, Walters & Gilbert 2000).

Delstudiens syfte

Hur olika unga människor karakteriserar tre typer av drickande personer kan därför ge en bild av vanliga skillnader i uppfattningarna om vad som är ett problematiskt förhållande till alkohol och vad som kan ligga till grund för dessa skilda uppfattningar.

Resultat

De resultat som presenteras här baserar sig på svaren på definitionsuppgiften och vissa av enkätfrågorna, således inte på själva gruppdiskussionen.

Först visas gruppdeltagarnas olika sätt att definiera alkoholist, stor-konsument och fyllo. Dessa definitioner kommer sedan att analyseras I) baserat på deltagarnas egna dryckesvanor, II) utifrån könsskillnader och slutligen III) hur definitionerna sätts i ett socialt sammanhang och hur deltagarna formar associationer kring dem i termer av klasskillnader.

Definitionernas tre dimensioner

Inför definitionsuppgiften ombads deltagarna endast att skriva ned associationer som de kom att tänka på. Några texter utgör därför bara en kort beskrivning, medan andra även anger orsaker till alkoholproblem, såväl som konsekvenser. Vissa gemensamma grunddrag framträder dock i de formuleringar som deltagarna använder för att uttrycka skillnader och likheter mellan de drickande personerna. Bland intervjupersonernas olika definitioner kan i huvudsak tre dimensioner urskiljas.

(1) En dimension betonar huruvida den drickande har *kontroll* över sin alkoholkonsumtion eller är *beroende*. (2) En annan dimension betonar den drickandes *alkoholvana*, drickandets omfattning, frekvens och grad av berusat beteende. (3) En tredje dimension betonar den

drickandes *yttre sammanhang*, inom vilken ram drickandet sker, den drickande personens livsform och sociala position.¹¹

Ett för vår tid typiskt sätt att definiera alkoholister, storkonsument och fyllo enligt de tre dimensionerna skulle kunna vara att beskriva alkoholisten som en person som dricker utan kontroll och är beroende, storkonsumenten som en person som dricker ofta och mycket samt fyllo som en drickande socialt nedgången person. I dessa termer skriver Gustav (me13) nedan:¹²

Alkoholist:

(1) Ett sjukdomstillstånd, handlar om något definitivt, litet stämpelkänsla: ”jag dricker inget numera, jag är alkoholist.”

Storkonsument:

(2) Dricker mycket och tål mycket, måhända på grund av ökning av toleransnivån.

Fyllo:

(3) Socialt utslagen, ett ”fyllo” är väl de ”högljudda” på systemet.

Gustavs text har mycket gemensamt med flera andra texter eftersom kontroll är det vanligaste gemensamma inslaget för att definiera en alkoholist (30/54), vanan för att definiera en storkonsument (27/54) och det yttre sammanhanget för att definiera ett fyllo (27/54). Endast denna överbikt i antal innehåller emellertid begränsad information. Vad som är mer intressant med Gustavs text är det den inte har gemensamt med övriga texter. För det första använder han en alkoholistdefinition som är tydligt påverkad av Anonyma Alkoholister, vilket övriga intervjupersoner inte gör på samma uppenbara sätt. Begreppet sjukdom används inte i någon annan text. För det andra är Gustav den ena av endast två intervjupersoner som beskriver de tre tänkta drickande gestalterna utan att sätta dem i samband med varandra.

Den andra personen som på ett liknande sätt beskriver separata gestalter utan förbindelse med varandra är Anita (so42). Hon skriver:

---

¹¹ Till citaten som följer fogas sifferbeteckningarna (1), (2) och (3) för att ange klassificering enligt de tre dimensionerna.

¹² Intervjupersonernas namn är fingerade. De förkortningar som används för de olika intervjugrupperna är: me = mediastudenter, vä = värnpliktiga, ho = ishockeyspelare, so = socialhögskolestudenter, it = IT-ingenjörer, by = byggnadsarbetare, hr = hotell- och restauranganställda, po = polishögskolestudenter samt ms = medie- och reklamsäljare. Slutligen finns en siffra för att ange ett nummer för intervjupersonen.

Alkoholist:

(1) Kan inte kontrollera sin konsumtion, dricker sig full även när han/hon är själv, dricker vid depression.

Storkonsument:

(2) Dricker mycket vid de tillfällen då han/hon dricker.

Fyllo:

(3) A-lagare, parkbänk, drägg på krogen.

De övriga texterna kombinerar minst två av de tre dimensionerna så att de tänkta drickande personerna delvis definieras i förhållande till varandra. Gruppdeltagarna jämför dem med varandra genom att lyfta fram likheter, skillnader eller successiva övergångar. Ur dessa jämförelser träder vissa gemensamma mönster och skiljelinjer fram. (I bilaga 1 visas en tablå över samtliga intervjupersoner och vilka kombinationer av de tre dimensionerna som kunnat urskiljas).¹³

Den mest framträdande skiljelinjen i texterna hänför sig till hur dimensionerna inre kontroll och beroende respektive alkoholvana kombineras för att beskriva en alkoholist och en storkonsument. Dessa kombinationer påverkar i vilken utsträckning alkoholisten och storkonsumenten framställs som lika varandra eller olika. Är de gestaltade som om de befinner sig i 1) kvalitativt avgränsade tillstånd i förhållande till varandra, eller som om de befinner sig inom ett 2) kontinuum av ökande drickande?

1. Alkoholist och storkonsument som kvalitativt avgränsade tillstånd

Över hälften av samtliga texter (30/54) definierar en alkoholist i termer av bristande kontroll och beroende av alkohol. De flesta som definierar en alkoholist på det sättet definierar en storkonsument som en person som dricker mycket, men som till skillnad från alkoholisten

---

¹³ Vägledande vid klassificeringen av texterna enligt de tre dimensionerna har varit att lyfta fram den betydelse som framkommer av att intervjupersonerna jämför de drickande gestalterna med varandra, t.ex. när en intervjuperson definierar en storkonsument som "en person som dricker ofta och mycket, men under kontroll", har det viktiga varit dimensionen kontroll (1) och inte alkoholvana (2), eftersom samma intervjuperson definierar en alkoholist som en person utan kontroll.

har kontroll över sin konsumtion (19/30). Martin och Agnes nedan visar i sina texter två exempel på detta. Martin (ho34) skriver:

Alkoholist:

(1) Någon som är beroende av alkohol och har problem med det.

Storkonsument:

(1) Någon som tycker om att dricka mycket, till mat m.m. men som ändå har kontroll på hur mycket man dricker.

Fyllo:

(1) Någon som är jävligt packad, eller som dricker mycket, men utan att vara beroende.

I Martins text framträder storkonsument och fyllo som ganska lika varandra i och med att han beskriver båda utifrån att de dricker mycket, men har kontroll och är inte beroende. Han kännetecknar alkoholisten med motsatt egenskap: någon som är beroende.

Utifrån liknande beroende- och kontrollkriterier beskriver också Agnes nedan skillnaden mellan en alkoholist och en storkonsument. Fyllo däremot framträder i hennes text huvudsakligen som en socialt utslagen person. Hon beskriver drickandet hos ett fyllo som en livsform, snarare än som ett dryckesbeteende eller som ett uttryck för ett beroende. Agnes (ms97) skriver:

Alkoholist:

(1) Har ett okontrollerbart beroende, smygsuper, behöver inte synas på ytan.

Storkonsument:

(1) Dricker mycket, men kan ändå kontrollera sitt drickande. Vet när det är lämpligt att dricka och när det inte är det.

Fyllo:

(3) Parkbänksvarianten, flaskan i påsen, full och smutsig.

I texterna som exemplen ovan, där en klar gräns dras mellan alkoholist och storkonsument utifrån beroende och kontroll, framställs storkonsumentens omfattande alkoholvanor som oproblematiske, eftersom de är kontrollerade. När texterna däremot beskriver en successiv övergång mellan alkoholist och storkonsument följer de en annan logik.

2. Alkoholist och storkonsument som ett kontinuum

De som definierar en alkoholist i första hand utifrån alkoholvanans omfattning definierar även en storkonsument efter samma dimension (19/19). Det medför att texterna för in en aspekt av risk med storkonsumentens drickande, en risk att bli alkoholist. Nedan ger Sven (vä24) ett exempel:

Alkoholist:

(2) En som inte kan hantera spriten utan dricker för jämnan. Förnekar nog oftast att han är alkis.

Storkonsument:

(2) En kille som kan vara på väg att bli alkis, dricker ett par gånger i veckan.

Fyllo:

(3) En kille som supit bort sitt liv och nu hänger i parken.

Några texter kombinerar de två synsätten. Även om de, som litet mer än hälften av alla deltagare, definierar en alkoholist utifrån beroende och brist på kontroll (30/54) framställer de inte, som i de tidigare exemplen, ett oproblematiskt drickande hos storkonsumenten. I stället beskriver de ett drickande som på sikt kan leda till ett beroende (6/30). Lena (hr72) nedan ger ett exempel på det:

Alkoholist:

(1) Dricker mycket alkohol utan att egentligen veta om själv i vilka mängder eller att det är skadligt för kroppen. Dricker mindre mängder ofta för att lugna kroppen. Beroende!

Storkonsument:

(2) Dricker mycket alkohol, är på krogen ganska ofta, utan att egentligen ha ett beroende. Kan reglera sin konsumtion, men har större risk än andra att bli beroende.

Fyllo:

(3) Alkoholist sedan länge. Alkoholen har varit en bidragande orsak till ett kaotiskt liv. T.ex. bostadslös, arbetslös, Hänger bara ihop med andra fyllon, ses ofta med en flaska sprit, tigger.

De olika problembeskrivningar som framträder i texterna får en särskild innebörd i förhållande till den information som intervjupersonerna lämnar om sina egna alkoholvanor i enkäten.

I. Dryckesvanornas omfattning

Bland mediastudenterna, IT-ingenjörerna, vårdhögskolestudenterna samt medie- och reklamsäljarna uppger de flesta generösa alkoholvanor. Bland de värnpliktiga, ishockeyspelarna, byggnadsarbetarna samt de hotell- och restauranganställda varierar dryckesvanornas omfattning. Några personer från dessa grupper uppger omfattande alkoholvanor, medan andra beskriver mer måttliga vanor. Däremot bland polishögskolestudenterna är de försiktiga alkoholvanorna dominerande.

Av de totalt 54 intervjupersonerna gör 25 personer i enkäten uppskattningen att de dricker alkohol, går på krog och är berusade oftare än gång per vecka (bilaga 2, grupp A.). Sammanlagt 17 personer gör motsvarande bedömning om sig själva, men att detta endast inträffar ungefär en gång per vecka (bilaga 2, grupp B). För de resterande 12 personerna inträffar det mer sällan än en gång per vecka att de dricker alkohol, går på krog eller är berusade (bilaga 2, grupp C).¹⁴

När intervjupersonernas alkoholvanor jämförs med hur de definierar alkoholist, storkonsument och fyllo, uppvisar de med mest omfattande alkoholvanor (grupp A, 25/54) en tydlig tendens att se alkoholist och storkonsument som skilda kvalitéer utifrån dimensionen kontroll och beroende. Endast ett fåtal (3/25) av dem som uppger att de dricker oftare än en gång per vecka skiljer storkonsument från alkoholist genom alkoholvanans omfattning.

Motsvarande är inte lika tydligt för dem som uppger att de dricker något mindre (grupp B, 17/54). De definierar alkoholist och storkonsument till ungefär lika delar utifrån kontroll/beroende som utifrån ett kontinuum.

---

¹⁴ De tre grupperna har konstruerats genom en sammanslagning av värdena på enkätens frågor som gäller dryckesvanorna. Dessa frågor är: Ungefär hur ofta dricker du alkohol? Varav ute på krog/restaurang/pub? Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna druckit alkohol så att du känt dig berusad? I praktiken betyder detta att gränsdragningen mellan grupp A och B har dragits enligt följande: De intervjupersoner som uppger att de dricker två eller flera gånger per vecka och är berusade minst en gång per vecka har förts till grupp A. De intervjupersoner som uppger att de dricker en eller två gånger per vecka och är berusade en gång i veckan eller tre gånger i månaden har förts till grupp B.

Av dem som dricker minst däremot beskriver samtliga, utom en person, omfattningen av storkonsumentens alkoholvanor som ett riskbeteende som kan övergå i alkoholism (grupp C, 12/54). Polishögskolestudenterna framstår i sammanhanget som särskilda i och med att hela gruppen har försiktiga alkoholvanor. Hela gruppen ser också skillnaderna mellan alkoholist och storkonsument utifrån alkoholvanans frekvens och kvantitet.

Kön har ofta visat sig vara en avgörande faktor för att bestämma dryckesbeteendet. Hur könsaspekten slår igenom i dessa korta texter undersöks nedan.

II. Könsskillnader

Ibland beskriver texterna situationer och ger förtydligande exempel. Genom situationsbeskrivningarna framträder ett manligt och ett kvinnligt sätt att problematisera alkohol. Några texter nämner särskilda attribut eller egenskaper hos alkoholisten och storkonsumenten. Två av de vanligaste attributen är problem med arbetet och att dricka i smyg, som båda visar sig vara könsrelaterade. Texterna visar hur ett manligt och kvinnligt förhållningssätt till alkoholproblem konstrueras och att konsekvenserna av att dricka för mycket varierar mellan män och kvinnor.

Några unga män (9/35) knyter sina exempel till yrkeslivet, vilket ingen av kvinnorna gör.

En ung man som relaterar alkoholen till arbetet är Thomas (ho31), som skriver:

Alkoholist:

(2) Ständigt berusad, utan jobb.

Storkonsument:

(2) Berusad varje helg.

Fyllo:

(2) Våldigt ofta berusad, men har jobb.

De unga kvinnorna däremot ger företrädesvis exempel som handlar om att gömma alkohol, dricka ensam och dölja problemen för omvärlden (10/19). Endast ett fåtal män (3/35) tillskriver alkoholisten eller storkonsumenten drickande i ensamhet.

En av de unga kvinnor som definierar problem med alkohol i termerna av att dölja drickandet är Anna nedan (hr73) vars text lyder:

Alkoholist:

(1) Dricker i smyg, dricker ensam, erkänner inte i början för sig själv att han/hon är beroende, behöver alkohol för att klara av alla situationer.

Storkonsument:

(2) Dricker flera gånger i veckan, ofta med vänner, tycker inte att det är onormalt på grund av att omgivningen gör likadant. Inser inte själv att han/hon är på väg mot ett beroende.

Fyllo:

(2) Nedgången, för sent att göra något, lever för en enda sak: alkohol, har inte många år kvar att leva.

Thomas och Anna visar fram två olika hotbilder som är knutna till att dricka för mycket. Thomas beskriver ett klandervärt och socialt icke accepterat beteende, men inte i termer av skam som Anna gör. Enligt Thomas är det möjligt att vara full ofta, ha arbetet i behåll och fortfarande vara en man. Här visas det särskilda förhållandet mellan skam och kvinnligt drickande, som hänger samman med vikten av att dölja drickandet och förlusten av kvinnlighet. Annas text är knuten till en intim sfär och beskriver frånvaro respektive närvaro av vänner och gemenskap. Skammen över beroendet är påtaglig. Att överskrida gränsen medför ensamhet och social isolering. För män är ett öppet berusat, utagerande beteende möjligt, ibland t.o.m. uppskattat som specifikt manligt. Ett nyktert öppet visande av känslor betraktas däremot ofta som kvinnligt. Motsatsen gäller traditionellt för kvinnors berusning. Några av de unga kvinnornas texter visar att ett öppet berusat beteende och framför allt alkoholism fortfarande är oförenligt med kvinnlighet. När det förekommer måste det döljas.

Texternas könsskillnader kan framträda på två sätt. Ett är ett manligt och kvinnligt förhållningssätt till alkoholproblem, som är knutet till textförfattarens kön. Ett annat är könsspecifika förväntningar och den betydelse kön har när det tillskrivs de drickande personerna.

Anna ger ett kvinnligt perspektiv på kvinnligt drickande, även om hon skriver han/hon i sin text. Samma sak gäller för några av de andra unga kvinnor som associerar en alkoholist till att dricka i smyg och gömma alkohol. Eftersom några texter är mycket korta är det

emellertid inte möjligt, att från detta lilla urval, säga om de unga kvinnorna i första hand låter ana att det är kvinnor som dricker, när de ger exempel på drickande i smyg och i ensamhet.

Av samma skäl framträder ingen tydlig könsskillnad, som kan peka på skilda könsspecifika förväntningar, mellan de få unga männen och några av de unga kvinnornas beskrivningar av alkoholists smygdrickande. Snarare beskriver merparten av texterna manligt drickande. Eftersom epitetet 'fylla' i vardagligt tal oftast används om män kan det ha färgat hur intervjupersonerna föreställer sig en alkoholist och en storkonsument.

Ännu en könsskillnad är att de som definierar alkoholisten i termer av vanor till övervägande del är män (16/54). Bara ett fåtal kvinnor överväger möjligheten att bli alkoholist endast genom omfattande alkoholvanor (3/19). Det är tänkbart att detta avspeglar en aspekt av unga mäns drickande, som ofta sker i stora grupper och där det är en del av gruppkulturen att dricka mycket. Eftersom drickandet i dessa fall är ett sätt att uttrycka grupptillhörighet, kan de unga männen vara mer benägna än de unga kvinnorna, att se drickandet som en vana, som är knuten till särskilda sammanhang och därför hänföra den till påtryckningar utifrån snarare än brist på kontroll inifrån. Andra forskningsresultat (Demers 1997; Demers m.fl. 2002) visar att unga mäns individuella alkoholkonsumtion varierar tydligt med dryckes-situationen, vilket antyder att omfattande drickande är mer beroende av sammanhanget än individuella drag.

Ytterligare ett sätt att se likheter och skillnader mellan de tre tänkta drickande personerna skall nämnas. Det är när förbindelsen mellan dem består av att de beskrivs med utgångspunkt från att de återfinns i skilda sociala sammanhang.

III. Definitioner som beskriver klasskillnader

Några texter beskriver de tre personerna som om de befinner sig i snarlika tillstånd, men de är placerade i skilda socio- ekonomiska sammanhang. Problemet handlar inte om mängd eller om beroende/kontrollförlust. I stället beskriver dessa texter olika sociala inramningar. Problemet kommer därmed att handla om vad som tillskrivs drickande i olika sociala klasser. Peter nedan är presenterar tre olika livsformer och sociala miljöer i stället för tre olika sätt att dricka. Peter (it53) skriver:

Alla tre är synonymer, men har olika klang, som gör att man associerar till olika personer.

Alkoholist:

(3) Traversmaskinist på Domnarvets järnverk som är berusad under arbetstid.

Storkonsument:

(3) Säljchef på Ericsson som representerar.

Fyllo:

(3) Person som står barfota utanför Systemet och hänger på låset. Är förmodligen bostadslös.

Genom att betrakta samtliga gestalter uteslutande utifrån vars och ens sociala sammanhang, skapas en kritisk distans till problemet med alkoholen. Problemet lyfts bort från de drickande personerna och förläggs i stället till den innebörd betraktaren tillskriver berusning i klassmässig och socialt skilda sammanhang. Endast ett fåtal intervju personer (5/54) har genomgående definierat problematiskt drickande i termer av socio- ekonomisk klasstillhörighet.

Diskussion

När 54 unga människor avgränsar olika former av problematiskt drickande från varandra säger det något om vilka tankemönster som är etablerade i samtiden och möjliga att använda. Det säger också något om hur de placerar in sig själva i dessa mönster. Genom texternas kombinationer av olika definitioner av drickande framkommer intressanta skillnader, varav en särskilt skall belysas här. Det är hur texterna skiljer storkonsument från alkoholist. I dessa skillnader avspeglas både intervju personens egna alkoholvanor och könsskillnader. Här avspeglas också olika samhällliga krafter och skilda traditioner i synen på problem med alkohol och hur dessa skall åtgärdas.

Att betrakta alkoholism som ett irreversibelt sjukdomstillstånd med beroendesymtom har en lång historia i svensk missbrukarvård, som är knuten till den medicinska professionens etablering (Abrahamson 1989, Blomqvist 1998). Det är dock först under 1980-talet, i och med att 12-stegsmodellen började användas mer allmänt inom missbrukarvården, som beroendebegreppet fick ett bredare genomslag i Sverige.

I synen på beroende finns tydliga beröringspunkter mellan 12-stegsmodellen och de medicinsk/psykiatriska diagnosinstrumenten ICD-10 och DSM IV. I dessa betraktas beroende som ett separat tillstånd, som är möjligt att utesluta från skadligt bruk eller missbruk (Johansson & Wirbing 1999; Hansin m.fl. 2003).

Alkoholvanans problematisering har en annan bakgrund med sociopolitiska förtecken. I Sverige och andra skandinaviska länder formulerades avståndstagandet från alkoholdrickande länge med personligt riktade moraliska förtecken. I mitten av 1960-talet övergick politiken till att på ett mer opersonligt plan försöka begränsa alkoholens skadeverkningar genom ett allmänt förordande av försiktiga alkoholvanor. Rekommendationen var att välja svagare dryckesalternativ än sprit för att uppmuntra ett mer kontinentalt dryckesmönster, vilket uppfattades som mer civiliserat än det nordiska spritdrickandet. När den restriktiva alkoholpolitiken fick förnyade argument från den så kallade totalkonsumtionsmodellens alkoholskadeperspektiv, mot slutet av 1970-talet och början av 1980-talet, förordades i stället universella storskaliga metoder. Åtgärder som var avsedda att kontrollera individen betraktades som stigmatiserande (Tigerstedt 2000).

Den hjälp Systembolaget erbjuder sina kunder att riskbedöma sin veckokonsumtion genom ”Testaren”, som tillkom under 1980-talets början, kan betraktas som en oortodox manifestering på en individuell nivå av en strävan att hålla den totala alkoholkonsumtionen på en låg nivå. Utifrån alkoholvanans omfattning kan kunderna bilda sig en uppfattning om sin fara för skador och vanebildning enligt en fyra-gradig skala baserad på veckans samlade konsumtion. Testaren saknar referenser både till beroende och kontrollförlust och ger heller inte råd om att söka professionell hjälp.

När de två synsätten relateras till intervjupersonernas definitioner och knyts till deras eget drickande, framträder vissa implikationer för formuleringen av budskap i preventivt syfte. Den huvudsakliga konklusionen är att unga människors uppfattningar av skillnaderna mellan storkonsumenter och alkoholister delvis avgörs av deras eget drickande. Särskilt de personer som har den högsta alkoholkonsumtionen markerar en gräns mellan en storkonsument och en alkoholist utifrån beroende- och kontrollkriterier. Tanken om en kvalitativ skillnad mellan beroende och icke beroende underlättar för dem som dricker mycket att betrakta sitt eget drickande som oproblematiskt, eller åtminstone inte patologiskt. En rågång mellan eget drickande och

problem-drickande minskar också känslan av sårbarhet för att själv kunna få problem med alkohol.

Effekterna av deltagarnas eget drickande på hur de har besvarat definitionsuppgiften är delvis jämförbar med forskning om läkares bristande villighet att intervensera i sina patienters dryckesvanor och annat hälsorelaterat beteende som en funktion av deras eget drickande och ohälsosamma vanor (Cornuz m.fl. 2000; Lewis, Wells & Ware 1986; Richmond & Anderson 1994). Ökade kunskaper om risker kan i vissa fall användas för att konstruera ursäkter och undanflykter (Sjöberg 1991; 1998). Resultaten väcker frågan om de unga som dricker mest konstruerar en riskförnekelse genom den tydliga avgränsningen mellan hur de beskriver en alkoholist och en storkonsument. Det har implikationer för preventionskampanjer, eftersom en poängtering av beroende och sjukdomsliknande aspekter av drickandet riskera att öka föreställningen om osårbarhet bland storkonsumenterna.

De som dricker minst har däremot en tendens att beskriva alkoholvanornas omfattning som problemskapande och beskriver snarare flytande gränser och successiva övergångar mellan storkonsument och alkoholist. Även i de intervjugrupper som redovisar hög alkoholkonsumtion finns det personer med mer försiktiga vanor och personer som problematiserar alkohol utifrån vanornas omfattning. Det finns också de som själva uppger att de dricker mycket som trots det betraktar alkoholproblem utifrån vanornas omfattning. Förhoppningsvis skulle dessa personer – med stöd av preventiva budskap i denna riktning – kunna utöva visst inflytande över sina vänner.

Baserat på dessa observationer skulle denna studie kunna ge argument för att poängtera riskerna med vanemässigt drickande och omfattande drickande, snarare än riskerna för beroende, förlust av kontroll över drickandet eller genetiskt förknippade risker. Preventionskampanjer som fokuserar beroende och alkoholism löper risken att bli kontraproduktiva, vilket inte betyder att fokus på omfattande drickande skulle ha möjligheter att vara effektivare. Det är hur som helst inte troligt att kampanjer och utbildningsprogram förmår att påverka dryckesbeteendet. Forskningsöversikter av utvärderingar ger inte stöd för verksamheten (Babor m.fl. 2003; Foxcroft & Lister-Sharp 1997; Mosher 1999; Paglia & Room 1999; Room 2000). Det viktiga är i stället vilka budskap som kommuniceras på ett socialt och kulturellt plan. Vilka sociala krafter och vilket socialt klimat bidrar kampanjerna och utbildningsprogrammen att skapa och stärka (Paglia & Room 1999)?

Kapitel 4

Det avgörande är därför att få kostsamma nationella kampanjer att stödja lokala alkoholpolitiska åtgärder (Casswell 1993).

Det finns andra resultat i denna studie som är i linje med tankegångarna om preventionskampanjer som ett sätt att påverka det sociala och kulturella klimatet. Dessa resultat pekar också bort från att formulera preventiva budskap riktade till unga människor i termer av personlighetsdrag och individuellt ansvar och snarare fokusera de risker som är förknippade med hur mycket och hur ofta man dricker. Dessa resultat handlar om alkoholens sociala aspekter. Särskilt bland unga människor sker drickandet i ett socialt sammanhang där sociala relationer har stor betydelse. Det framträder genom hur texterna beskriver situationer och ger exempel på olika former av drickande, som ofta är könsrelaterade. Unga kvinnor associerar företrädesvis en alkoholist till att dricka ensam, vilket leder till social isolering. De unga männens associationer är däremot knutna till arbetslivet, där konsekvenserna av för mycket drickande framträder för dem. De unga männen tenderar också att beskriva övergången från storkonsument till alkoholist i termer av vanornas omfattning, vilket kan tänkas spegla ett mönster bland unga män att dricka i stora grupper. Uppgiften att definiera tre olika drickande personer tyder därför på att unga människor inte kan betraktas som autonoma aktörer som fattar självständiga beslut i ett socialt vakuum. I stället bör fokus flyttas mot det sociala klimat som omger alkoholen, något som handlar om hur människor uppfattar problemet, dess orsaker och lösningar.

SAMMANFATTNING

Studiens bakgrund är en kraftig ökning av alkoholkonsumtionen under senare år, särskilt i åldersgruppen 18-25 år. För att få en uppfattning om hur unga i denna åldersgrupp resonerar om alkohol på ett vardagligt sätt genomfördes fokusgruppintervjuer med nio grupper unga män och kvinnor i skilda delar av Sverige och från olika sociala grupper. Grupperna består av naturligt existerande nätverk. De är vänner från arbetsplatser, föreningar och studiemiljöer.

Gruppintervjuerna inleddes med att deltagarna fyllde i en enkät med frågor bland annat om skäl att dricka och skäl att avstå från alkohol samt egna dryckesvanor.

Som ett inslag i gruppintervjuerna visades korta avsnitt ur olika spelfilmer för att stimulera diskussionen. Intervjuerna avslutades med att varje gruppdeltagare skrev ned sin definition av 'alkoholist', 'storkonsument' och 'fyllo'.

Ett av de mer framträdande ämnena i gruppintervjuerna handlar om alkoholens betydelse i mötet mellan könen. Analysen visar både likheter och skillnader mellan hur kvinnor och män resonerar om alkoholens betydelse för kontakten dem emellan. Alkohol tillskrivs av båda parter stor och liknande betydelse för att underlätta flirt. Däremot när grupperna diskuterar en raggningssituation framstår tydliga skillnader. Kvinnorna beskriver att det är möjligt både att vara berusad och att ta sexuella initiativ, men inom vissa gränser. Det männen beskriver av motsvarande situation handlar om berusning som en möjlighet att kunna vara avslappnad och naturlig tillsammans med kvinnor.

En hel del av deltagarnas erfarenheter av alkohol och berusning förmedlas i form av berättelser. Några av dessa handlar om att de någon gång har druckit för mycket. Berättelsernas underliggande värdesystem framträder genom de redovisningar som görs av varför drickandet blev för mycket och hur berättarna förklarar och ursäktar vad som hände. Den sensmoral som förmedlas via berättelsernas redovisningar är, att i vår kultur riskerar den som dricker för mycket att ifrågasättas moraliskt. Samtidigt visar lyssnarnas accepterande av redovisningarna på vilka grunder ett sådant beteende kan mötas med förståelse och i stället uppfattas som en ofrivillig och rimlig reaktion på yttre press eller andra omständigheter som berättaren inte råder över.

Sammanfattning

Resultatet av gruppdeltagarnas definitioner av tre typer av problemdrickare: alkoholist, storkonsument och fyllo, antyder att de egna dryckesvanorna har betydelse för hur de unga beskriver de tänkta drickande personerna, särskilt hur de uppfattar skillnaden mellan storkonsument och alkoholist. De unga männen och de unga kvinnornas definitioner skiljer sig också från varandra på det sättet att männen tenderar att beskriva alkoholproblemets konsekvenser knutna till yrkeslivet, medan kvinnorna beskriver konsekvenserna i form av ensamhet, social isolering och smygdrickande.

REFERENSER

- Abbey, A., Zawacki, T., McAuslan, P. (2000): Alcohols effects on sexual perception. *Journal of Studies on Alcohol* 61:688-697.
- Abrahamson, M (1989) Synen på missbruk - 80 år av diagnostisk rundgång. *Nordisk Sosialt Arbeid*, 9(2), 38-49.
- Abrahamson, M. (1994) Svensk alkohol- och restaurangpolitik. 1980-talets förändringar i historisk belysning. *Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift* 11(2):75-90.
- Abrahamson, M. (1999) *Alkoholkontroll i brytningstid - ett kultursociologiskt perspektiv*. Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete - Socialhögskolan. Rapport i socialt arbete nr 88. (Avh.)
- Abrahamson, M. (2003a) Alkohol och motet mellan unga kvinnor och män. *Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift* 20(4):227-239.
- Abrahamson, M. (2003b) När jag drack för mycket – unga i 20-årsåldern berättar (2003) *Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift* 20(6): 395-407.
- Abrahamson, M. (Under publicering) Perceptions of heavy drinking and alcohol problems among young adults. *Contemporary Drug Problems*.
- Adelswärd, Viveka (1997) Berättelser från älgpassen. Om metoder för att analysera jaktberättelsers struktur, poäng och sensmoral. I Hydén, L.- C. & Hydén, M. (red.) *Att studera berättelser. Sambällsvetenskapliga och medicinska perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Ambjörnsson, R. (1988) Den skötsamme arbetaren – Idéer och ideal i ett norrländskt sågverkssamhälle 1880-1930. Malmö: Carlssons.
- Babor, T., Caetano, R., Casswell, S., Edwards, G., Giesbrecht, N., Graham, K., Grube, J., Grunewald, P.J., Hill, L., Holder, H., Homel, R., Österberg, E., Rehm, J., Room, R. & Rossow, I. (2003) *Alcohol – No Ordinary Commodity*. Oxford: Oxford University Press
- Bauer & Gaskell (1999) Towards a Paradigm for Research on Social Representations. *Journal for the Theory of Social Behaviour* 29(2)163-186.
- Barbour, R. & Kitzinger, J. (1999): *Developing Focus Group Research - Politics, Theory and Practice*. Sage: London, Thousand Oaks, New Delhi.
- Beccaria, F. & Sande, A. (2003) Drinking games and rite of life projects. A comparison of the meaning and functions of young people's use of alcohol during the rite of passage to adulthood in Italy and Norway. *Young. Nordic Journal of Youth Research* 11(2):99-119.
- Becker, H.S. (1963) *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: Free Press.
- Berger, P. & Luckmann, T. (1981) [1966]: *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Norwich: Penguin Books.

Referenser

- Biernacki, P. & Waldorf, D. (1981): Snowball sampling. Problems and techniques of chain referral sampling. *Sociological Methods & Research* 10(2):141-163.
- Billig, M. (1996) [1987]: *Arguing and Thinking: A Rhetorical Approach to Social Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blomqvist, J. (1998) *Beyond Treatment. Widening the approach to alcohol problems and solutions*. Stockholms universitet. Institutionen för socialt arbete: Stockholms Studies in Social Work, 13. (Avh.)
- Brain, K. J. (2000) *Youth, Alcohol, and the Emergence of the Post-Modern Alcohol Order*. Institute of Alcohol Studies. Occasional Paper No 1. New Series. <http://www.ias.org.uk/iaspapers/brainpaper.pdf>
- Bruun, K. & Frånberg, P.(1985) (red.) *Den svenska supen*. Stockholm: Prisma.
- Bullock, S. (under publicering) Does intoxication provide a valid excuse for sexual aggression? Response of Swedish young adults to a hypothetical scenario. *Addiction*.
- Buttny, Richard (1993) *Social Accountability in Communication*. London, Newbury Park, New Dehli: Sage Publications.
- CAN (2003) *Drogutvecklingen i Sverige. Rapport 2003*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Rapport 71.
- Casswell, S. (1993) Public discourse on the benefits of moderation: implications for alcohol policy development. *Addiction* 88:459-465.
- Cornuz, J., Ghali, W.A., Carlantonio, D.D., Pecoud, A. & Paccaud, F. (2000) Physicians' attitudes towards prevention: importance of intervention-specific barriers and physicians' health habits. *Family Practice* 18(6):535-540.
- Critchlow, B. (1985) The blame in the bottle. Attributions about drunken behaviour. *Personality and Social Psychology Bulletin* 11(3):258-274.
- DN (2004-02-11) Stor ökning av alkoholsjukdomar. *Dagens Nyheter*, del A, s.9.
- Demers, A. (1997) When at risk? Drinking contexts and heavy drinking in the Montreal adult population. *Contemporary Drug Problems* 24:449-471.
- Demers, A., Kairouz, S., Adalf, E.M., Glicksman, L., Newton-Taylor, B. & Marchand, A. (2002) Multilevel analysis of situational drinking among Canadian undergraduates. *Social Science & Medicine* 55:415-424.
- Denzin, N. (1989) *Interpretive Biography*. Qualitative Research Methods Volume 17. Newbury Park, London, New Delhi: Sage Publications.
- DsS (1980) *Om alkoholpolitiken*. Förslag från Samordningsorganet för alkoholfrågor. Socialdepartementet 1980:10.
- Eggins, S. & Slade, D. (1997): *Analysing Casual Conversation*. Cassel: London.
- Eriksson, M. (1997) *Ungdomars berättande. En studie i struktur och interaktion*. Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 43. (Avh.)
- Ferris, J. (1997): Courtship, drinking and control: a qualitative analysis of women's and men's experiences. *Contemporary Drug Problems* 24(4):667-702.

- Foxcroft, D.R. & Lister-Sharp, D. (1997) Alcohol misuse prevention for young people: A systematic review reveals methodological concerns and lack of reliable evidence of effectiveness. *Addiction* 92(5):531-538.
- Frykman, J.(1984) Dansbaneländet i Ambjörnsson, R. & Gaunt, D. (red.) *Den dolda historien*. Malmö: Författarförlaget.
- Gefou-Madianou, D. (1992) (red.) *Alcohol, gender and culture*. London, New York: Routledge.
- Goffman, E. (1956): *The Presentation of Self in Everyday Life*. University of Edinburgh. Social Sciences Research Centre.
- Goffman, E. (1971) *Relations in Public: Micro studies of the Public Order*. New York: Harper & Row.
- Goffman, E. (1974): *Frame Analysis*. New York.
- Goffman, E. (1977): The arrangement between the sexes. *Theory and Society* 4(3):301-331.
- Goldberg, T. (1973) *The "heads" of Stockholm a participant observation study of deviant behaviour*. Uppsala universitet, Sociologiska institutionen. (Avh.)
- Graham, K., Wells, S. & West, P. (1997) A framework for applying explanations of alcohol-related aggression to naturally occurring aggressive behaviour. *Contemporary Drug Problems* 24, winter 625-666.
- Gusfield, J.R. (1996): "No More Cakes and Ale": The Rhetoric and Politics of Drinking Research. In: *Contested Meanings. The Construction of Alcohol Problems*. London, Madison: The University of Wisconsin Press.
- Hasin, D.S., Schuckit, M.A., Martin, C.S., Grant, B.F., Bucholz, K.K. & Helzer, J.E. (2003) The Validity of DSM-IV Alcohol Dependence: What Do We Know and What Do We Need to Know? *Alcoholism: Clinical and Experimental Research* 27(2):244-252.
- Haavio-Mannila, E., Kontula, O., Weinberg, M.S. & Sprecher, S. (1990): Sex alcohol and gender: A study of Finnish university students. *Nordisk Sexologi* 8:268-281.
- Hauge, R. & Irgens-Jensen, O. (1986) The relationship between alcohol consumption, alcohol intoxication and negative consequences of drinking in four Scandinavian countries. *British Journal of Addiction* 81 (4):513-524.
- Heath, D. (1999) Drinking and pleasure across cultures. In Peele, S. & Grant, M. (Eds) *Alcohol and Pleasure: A Health Perspective*. Philadelphia: Brunner/Mazel, pp. 61-72.
- Holmila, M. (1991): Social control experienced by heavily drinking women. *Contemporary Drug Problems* 18:547-571.
- Johansson, K. & Wirbing, P. (1999) *Riskbruk och missbruk. Alkohol, läkemedel och narkotika. Uppmärksamma, motivera och behandla inom primärvård, socialtjänst och psykiatri*. Stockholm: Natur och kultur.
- Järvinen, M. (1991): Kontrollerade kontrollörer – kvinnor män och alkohol. *Nordiskt Alkoholtidskrift* 8:143-152.

Referenser

- Järvinen, M. (2001) Accounting for trouble: Identity negotiations in qualitative interviews with alcoholics. *Symbolic Interaction* 24(3):263-284.
- Kreuger, R. A. (1994): *Focus Groups - A Practical Guide for Applied Research*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage.
- Kruse, L. (1975): Teenage drinking and sociability. *Urban Life* 4(1):55-78.
- Labov, William (1972) The transformation of experience in narrative syntax. In Labov, W. (Ed.) *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular* (s. 354-396). Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Labov, W. & Waletzky, J. (1967) Narrative analysis: Oral versions of personal experience. In Helm, J. (Ed.) *Essays on the verbal and visual arts*. Seattle: University of Washington Press. (s.12-44)
- Lalander, P. (1998): *Anden i flaskan. Alkoholens betydelse i olika ungdomsgrupper*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Lamb, R. & Lalljee, M. (1992) The use of prototypical explanations in first- and third-person accounts. In McLaughlin, M.L., Cody, M.J. & Read, S.J. (Eds) *Explaining One's Self to Others. Reason-Giving in a Social Context*. Hove and London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Leigh, B. (1999) Thinking, feeling and drinking: Alcohol expectancies and alcohol use. In Peele, S. & Grant, M. (Eds) *Alcohol and Pleasure: A Health Perspective*. Philadelphia: Brunner/Mazel, 215-231.
- Leifman, H. (2000) *Ungdomar och alkohol: Trender och individuell utveckling. En genomgång av litteratur på området*. OAS, Socialdepartementet.
- Leifman, H. (2003) Vilka dricker mer alkohol i Sverige? En studie av konsumtionstrender bland män och kvinnor i olika åldersgrupper under perioden 1990 till 2002. *Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift* 20 (2-3):159-180.
- Leifman, H, Österberg, E. & Ramstedt, M. (2002) *Alcohol in post war Europe. A discussion of indicators on consumption and alcohol-related harm. European Comparative Alcohol Study – ECAS. Final report*. In publish.
- Lewis, C.E., Wells, K.B. & Ware J. (1986) A model for prediction the counselling practices of physicians. *Journal of general internal medicine* Jan-Feb;1(1):14-19
- Linell, P. (1998): *Approaching Dialogue. Talk Interaction and Contexts in Dialogical Perspective*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins publishing company.
- MacAndrew, C. & Edgerton, R.B.(1969) *Drunken Comportment. A Social Explanation*. London: Nelson.
- MacFadyen, L., Amos, A., Hastings, G. & Parkes, E. (2003) They look like my kind of people – perceptions of smoking images in youth magazines. *Social Science & Medicine* 56:491-499.
- Mosher, J.F. (1999) Alcohol policy and the young adult: establishing priorities, building partnerships, overcoming barriers. *Addiction* 94(3):358-371.
- Measham, F. (2002) "Doing gender" – "doing drugs": conceptualizing the gendering of drugs cultures. *Contemporary Drug Problems* 29 (2): 335-373.

- Moore, D. (1990) Drinking, the construction of ethnic identity and social process in a Western Australian youth subculture. *British Journal of Addiction* 85:1265-1278.
- Moore, D. (2002) Opening up the cul-de-sac of youth drug studies: a contribution to the construction of some alternative truths. *Contemporary Drug Problems* 29(1):13-63.
- Moore, D. (under publicering) Beyond 'subculture' in the ethnography of illicit drug use. *Contemporary Drug Problems*.
- Mosher, J.F. (1999) Alcohol policy and the young adult: establishing priorities, building partnerships, overcoming barriers. *Addiction* 94(3):358-371.
- Mulford, H.A. (1968) "Alcoholics," "Alcoholism," and "Problem drinkers:" *Social objects in the making. The "experts" contribution*. Paper presented at the 28th International Congress on Alcohol and Alcoholism, September 15-20, Washington, D.C.
- Mäkelä, K., Room, R., Single, E. & Walsh, B. (1981): *Alcohol Society and the State 1. A Comparative Study of Alcohol Control*. A Report of the International Study of Alcohol Control Experiences, in Collaboration with the WHO Regional Office for Europe. Toronto: Addiction Research Foundation.
- Nadeau, L. (1999) Gender and alcohol: the separate realities of women's and men's drinking. In Peele, S. & Grant, M. (Eds) *Alcohol and Pleasure: A Health Perspective*. Philadelphia: Brunner/Mazel, pp. 305-321.
- Norell, M. & Törnqvist, C. (1995): *Berättelser om ruset. Alkoholens mening för tjugoåringar*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion
- Norström, T. (2002) (red.) *Alcohol in post war Europe. Consumption, drinking patterns, consequences and policy responses in 15 European countries*. Stockholm. Folkhälsoinstitutet.
- Paglia, A. & Room, R. (1998) Alcohol and aggression. General population views about causation and responsibility. *Journal of Substance Abuse* 10(2): 199-216.
- Paglia, A. & Room, R. (1999) Preventing substance use problems among youth: a literature review & recommendations. *Journal of Primary Prevention* 20:3-50.
- Pape, H. & Hammer, T. (1996): How does young people's alcohol consumption change during the transition to early adulthood. A longitudinal study of changes at aggregate and individual level. *Addiction* 91(9):1345-1358.
- Parker, H., Aldrige, J. & Measham, F. (1998) *Illegal Leisure. The Normalization of Adolescent Recreational Drug Use*. London, New York: Routledge.
- Prop 2000/01:20 *Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador*.
- Polanyi, Livia (1979) So what's the point? *Semiotica* 25(3-4): 207-241.
- Polanyi, Livia (1989) *Telling the American Story. A structural and cultural analysis of conversational storytelling*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Pyörälä, E. (1995) Comparing drinking cultures: Finnish and Spanish drinking stories in interviews with young adults. *Acta Sociologica* 38:217-229.

Referenser

- Ramberg, I.-L., Wahlgren, M. & Wasserman, D. (1999) Ungdomars attityder till självmordshandlingar - fokusgruppintervjuer. *Socialmedicinsk tidskrift* 76:322-331.
- Read, S. (1992) Constructing accounts: The role of explanatory coherence. In McLaughlin, M.L., Cody, M.J. & Read, S.J. (Eds) *Explaining One's Self to Others. Reason-Giving in a Social Context*. Hove and London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Richmond, R.L. & Anderson, P. (1994) Research in general practice for smokers and excessive drinkers in Australia and the UK III. Dissemination of interventions. *Addiction* 89(1):49-63.
- Riessman, Catherine Kohler (1993) *Narrative Analysis*. Qualitative Research Methods Volume 30. Newbury Park, London, New Delhi: Sage Publications.
- Room, R. (1984) Alcohol and ethnography: A case of problem deflation? *Current Anthropology* 25(2):169-191.
- Room, R. (1996): Gender roles and interactions in drinking and drug use. *Journal of Substance Abuse* 8(2):227-239.
- Room, R. (1998a) Alcohol and Drug disorders in the International Classification of Diseases: a shifting kaleidoscope. *Drug and Alcohol Review* 17, 305-317.
- Room, R. (1998b) Controlled drinking as a moral achievement and a social program. Paper prepared for presentation at a conference: *Alcohol Policy and the Welfare State in Consumer Society*, Lillehammer, Norway, 14-18 January 1998.
- Room, R. (2001) Intoxication and bad behaviour: understanding cultural differences in the link. *Social Science & Medicine* 53(2): 189-198.
- Room, R. (2000) *Preventing Alcohol Problems: Popular Approaches are Ineffective, Effective Approaches are Politically Impossible*. <http://www.bks.no/room.htm>
- Room, R. (2002a) (red.) *The Effects of Nordic Alcohol Policies*. NAD-publication 42. Helsinki: Nordic Council for Alcohol and Drug Research.
- Room, R. (2002b): Drug use as performance enhancement. Plenary presentation at a conference *Figuring Addictions/Rethinking Consumption* at the Institute for Cultural Research, Lancaster University, Lancaster, April 4-5, 2002.
- Room, R., Janca, A., Bennett, L.A., Schmidt, L. & Sartorius, N. (1996) WHO cross-cultural applicability research on diagnosis and assessment of substance use disorders: an overview of methods and selected results. *Addiction* 91(2):199-220.
- Room, R. & Paglia, A. (2000) Cross-cultural variation in perceived threshold for physical, mental and substance use-related disabilities. Paper presented at the 26th *Annual Epidemiology Symposium of the Kjetil Bruun Society for Social and Epidemiological Research on Alcohol*, June 5-9, Oslo.

- Sande, A. (1994) Rus som sekulariserad ritual. I Henriksen, Ø. & Sande, A. (red.) *Rus i felleskap. Artikelsamling om rus og arbeid som symboliske fenomener i hverdagslivet*. NF-rapport nr 22/94, sid. 83-101.
- Sande, A. (2000) *Russefeiring: om meningen med rusmiddelbruk sett gjennom russefiringe som et ritual*. Universitetet i Tromsø. (Avh.)
- Sande, A. (2003) Intoxication and rite of passage to adulthood in Norway. *Contemporary Drug Problems* 29(2):277-303.
- Schlenker, B.R., Pontari, B.A. & Christopher, A.N. (2001) Excuses and character: Personal and social implications of excuses. *Personality and Social Psychology Review* 5(1):15-32.
- Schmidt, L., Room, R. and collaborators (1999) *Cross-Cultural Applicability in International Classifications and Research on Alcohol Dependence*. Journal of Studies on Alcohol 60:448-462.
- Scott, M.B. & Lyman, S.M. (1968) Accounts. *American Sociological Review* 33:46-52.
- Shotter, J. (1993): *Cultural Politics of Everyday Life. Social Constructionism, Rhetoric and Knowing of the Third Kind*. Buckingham: Open University Press.
- Skog, O.J. (1985): The Collectivity of Drinking Cultures. A Theory of the Distribution of Alcohol Consumption. *British Journal of Addiction* 80(1):83-99.
- Sjöberg, L. (1991) Alkoholens risker, upplevda och verkliga. *Nordisk Alkoholtidskrift* Vol. 8:253-267.
- Sjöberg, L. (1998) Risk perception of alcohol consumption. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research* 22:277-284.
- Socialdepartementet (2001) *Att förebygga alkoholskador. En samlad politik för folkhälsa*.
- Socialstyrelsen (2003) *Folkhälsa och sociala förhållanden – lägesrapport 2002*.
- Soilevuo Grønnerød, J. (2002) The use of alcohol and cannabis in non-professional rock bands in Finland. *Contemporary Drug Problems* 29(2):417-443.
- SOU 1994:26 *Att förebygga alkoholproblem*. Delbetänkande av Alkoholpolitiska kommissionen. Socialdepartementet, Stockholm.
- Stjerna, M.-L. & Marttila, A. (1999): Hur få ett innehållsrikt material vid fokusgruppsintervjuer? - Erfarenheter från en studie med ungdomar. *Socialmedicinsk tidskrift* 76:332-339.
- Sulkunen, P. (1997a) Introduction: The New Consumer Society – Rethinking the Social Bond In: Sulkunen, P., Holmwood, J., Radner, H., & Schulze, G. (Eds.): *Constructing the New Consumer Society*. London: MacMillan Press Ltd.
- Sulkunen, P. (1997b): Alcohol and the imperative of health in mass society. Images of alcohol policy among the local elites. In: Holmila, M. (Ed.): *Community Prevention of Alcohol Problems*. London: Macmillan Press Ltd.

Referenser

- Sulkunen, P. (1997c) Logics of Prevention. Mundane Speech and Expert Discourse on Alcohol Policy. In: Sulkunen, P., Holmwood, J., Radner, H., & Schulze, G. (Eds.): *Constructing the New Consumer Society*. London: MacMillan Press Ltd.
- Sulkunen, P. (2002) Between culture and nature: intoxication in cultural studies of alcohol and drug use. *Contemporary Drug Problems* 29(2):253-276.
- Sulkunen, P., Sutton, C., Tigerstedt, C. & Warpenius, K. (Eds) (2000) *Broken Spirits. Power and Ideas in Nordic Alcohol Control*. NAD Publication No 39.
- Sutton, C. (1998) *Swedish Alcohol Discourse – Constructions of a Social Problem*. Acta Universitatis Upsaliensis . Studia Sociologica Upsaliensia 45. Stockholm:Gotab.(Diss).
- Svensson, B. (1996) *Pundare, jonkare och andra: med narkotikan som följeslagare*. Stockholm: Carlssons. (Avh.)
- Svensson, B., Svensson, J., & Tops, D. (1998): *Att komma för sent så tidigt som möjligt. Om prevention ungdomskultur och droger*. Helsingfors: Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning. NAD-publication nr 34.
- Swärd, H. (1998) Ungdomsproblem. I: Denvall, V. & Jacobson, T. (red.) *Vardagsbegrepp i socialt arbete. Ideologi, teori och praktik*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Tigerstedt, C. (2000) Discipline and Public Health. In Sulkunen, P., Sutton, C., Tigerstedt, C. & Warpenius, K. (Eds) (2000) *Broken Spirits. Power and Ideas in Nordic Alcohol Control*. NAD Publication No 39. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Toolan, Michael J.(1988) *Narrative. A Critical Linguistic Introduction*. London and New York: Routledge.
- Træen, B. & I. Lundin Kvaalem (1996) Sex under the influence of alcohol among Norwegian adolescents. *Addiction* 91(7): 995-1006.
- Törrönen, J. (1998): Social problems and responsibility. The construction of sovereign identities among the influential groups in Helsinki and Tallin in the context of transition. In: Hanhinen, S. & Törrönen, J. (Eds) *Journalists, Administrators and Business People on Social Problems*. NAD-publication 35. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Üstün, T.B., Chatterji, S., Bickenbach, J.E., Trotter, R.T., Room, R., Rehm, J. & Saxena, S. (eds) (2001) *Disability and Culture. Universalism and Diversity*. Published on behalf of the WHO. Hogrefe & Huber Publishers. Seattle, Toronto, Bern, Göttingen.
- Wallin, E., Andréasson, S., Hjalmarsson, K., Larsson, J., Lindewald, B. & Rehnman, C. (1999): Fokusgrupper i ett samhällsbaserat alkoholpreventivt arbete. *Socialmedicinsk tidskrift* 76:367-375.
- Walters, G.D. & Gilbert, A.A. (2000) Defining addiction: Contrasting Views of Clients and Experts. *Addiction research* 8(3):211-220.
- Wibeck, V. (2000): *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

BILAGA 1.

DEFINITIONER AV ALKOHOLIST, STORKONSUMENT OCH FYLLO

Kombinationer av
1– kontroll och beroende
2 –alkoholvana
3 –sammanhang

	1-1-1	1-1-2	1-1-3	1-2-2	1-2-3
<i>Akoholist:</i>	<i>kontroll</i>	<i>kontroll</i>	<i>kontroll</i>	<i>kontroll</i>	<i>kontroll</i>
<i>Storkons:</i>	<i>kontroll</i>	<i>kontroll</i>	<i>kontroll</i>	<i>alk.vana</i>	<i>alk.vana</i>
<i>Fyllo:</i>	<i>kontroll</i>	<i>alk.vana</i>	<i>sammanh.</i>	<i>alk.vana</i>	<i>sammanh.</i>
	me(m)12	me(m)17	vä(m)26	so(f)45	me(m)13
	ho(m)32	it(m)55	it(m)51	by(m)65	so(f)42
	ho(m)33	by(m)63	by(m)61	hr(f)73	hr(f)71
	ho(m)34	ms(f)91	ms(f)92	ms(f)94	hr(f)72
	so(f)44		ms(f)93		
	so(f)47		ms(f)95		
	it(m)54		ms(f)96		
			ms(f)97		

	1-3-2	1-3-3	2-2-1	2-2-2	2-2-3	3-3-3
<i>Akoholist:</i>	<i>kontroll</i>	<i>kontroll</i>	<i>alk.vana</i>	<i>alk.vana</i>	<i>alk.vana</i>	<i>sammanh.</i>
<i>Storkons:</i>	<i>sammanh.</i>	<i>sammanh.</i>	<i>alk.vana</i>	<i>alk.vana</i>	<i>alk.vana</i>	<i>sammanh.</i>
<i>Fyllo:</i>	<i>alk.vana</i>	<i>sammanh.</i>	<i>kontroll</i>	<i>alk.vana</i>	<i>sammanh.</i>	<i>sammanh.</i>
	me(m)16	me(m)11	po(m)81	ho(m)31	me(m)15	me(m)14
	it(m)52			ho(m)35	vä(m)22	vä(m)21
				so(f)46	vä(m)23	so(f)41
				by(m)64	vä(m)24	so(f)43
				hr(f)74	vä(m)25	it(m)53
				hr(f)75	vä(m)27	
				po(m)82	by(m)62	
				po(m)83	po(m)84	
				po(m)85	po(m)86	

Bilaga 1

Förkortningar:

me = mediestudenter

vä = soldater

ho = ishockeyspelare

so = socialhögskolestudenter

it = IT-ingenjörer

by = byggnadsarbetare

hr = hotell- och restauranganställda

po = polishögskolestudenter

ms = mediasäljare

(f) = kvinna, (m) = man, följt av intervjupersonens identifikationsnummer

---

BILAGA 2

INTERVJUPERSONERNAS EGEN ALKOHOLKONSUMTION OCH KOMBINATIONER AV DEFINITIONER

Grupp A: Dricker alkohol, går på pub och är berusad oftare en gång per vecka (25 personer)

me(m)12	1-1-1	so(f)45	1-2-2	me(m)14	3-3-3
ho(m)34	1-1-1	ms(f)94	1-2-2	so(f)43	3-3-3
so(f)44	1-1-1	me(m)13	1-2-3	it(m)53	3-3-3
it(m)54	1-1-1	hr(f)72	1-2-3		
me(m)17	1-1-2				
it(m)55	1-1-2	me(m)16	1-3-2		
vä(m)26	1-1-3	it(m)52	1-3-2		
it(m)51	1-1-3	me(m)11	1-3-3		
ms(f)92	1-1-3				
ms(f)93	1-1-3	me(m)15	2-2-3		
ms(f)96	1-1-3	vä(m)24	2-2-3		
ms(f)97	1-1-3	vä(m)27	2-2-3		

Grupp B: Dricker alkohol, går på pub och är berusad ungefär en gång per vecka (17 personer)

ho(m)32	1-1-1	ho(m)31	2-2-2	so(f)41	3-3-3
so(f)47	1-1-1	ho(m)35	2-2-2		
by(m)63	1-1-2	so(f)46	2-2-2		
ms(f)91	1-1-2	by(m)64	2-2-2		
by(m)61	1-1-3	hr(f)74	2-2-2		
ms(f)95	1-1-3	hr(f)75	2-2-2		
hr(f)73	1-2-2	vä(m)22	2-2-3		
so(f)42	1-2-3	by(m)62	2-2-3		

Bilaga 2

Grupp C: Dricker alkohol, går på pub eller är berusad mer sällan än en gång per vecka (12 personer)

ho(m)33	1-1-1	po(m)81	2-2-1	vä(m)21	3-3-3
hr(f)71	1-2-3	po(m)82	2-2-2		
by(m)65	1-2-2	po(m)83	2-2-2		
		po(m)85	2-2-2		
		po(m)84	2-2-3		
		po(m)86	2-2-3		
		vä(m)23	2-2-3		
		vä(m)25	2-2-3		

BILAGA 3

ASSOCIATIONER AV INTERVJUPERSONERNA I SAMBAND MED DEFINITIONEN AV EN ALKOHOLIST

Alkoholist associeras till problem med arbete

by(m)63	1-1-2
ho(m)31	2-2-2
ho(m)35	2-2-2
vä(m)22	2-2-3
vä(m)23	2-2-3
väo(m)25	2-2-3
vä(m)27	2-2-3
po(m)84	2-2-3
it(m)53	3-3-3

Alkoholist associeras till att gömma och dölja

ms(f)95	1-1-3
ms(f)97	1-1-3
so(f)45	1-2-2
hr(f)73	1-2-2
hr(f)71	1-2-3
hr(f)74	2-2-2
po(m)82	2-2-2
by(m)62	2-2-3

Alkoholist associeras till psykologiska problem

me(m)12	1-1-1
me(m)17	1-1-2
so(f)42	1-2-3
hr(f)75	2-2-2
po(m)83	2-2-2
po(m)85	2-2-2
me(m)12	1-1-1
me(m)17	1-1-2
so(f)42	1-2-3
hr(f)75	2-2-2

Alkoholist associeras till sjukdom

me(m)13	1-2-3
---------	-------

SoRAD:S RAPPORTSERIE

ISSN 1650-5441

Leifman H. & Trolldal B. (2001) Alkoholkonsumtionen i Sverige under andra halvåret 2000. Stockholms Universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 1

Leifman H. & Trolldal B. (2001) Alkoholkonsumtionen i Sverige 2000/2001. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 2

Leifman H. & Trolldal B. (2002) Svenskens alkoholkonsumtion i början av 2000-talet med betoning på 2001. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 3

Westfelt L. (2002) Internationella kasinon i Sundsvall och Malmö – Inställning, attityder och förväntade effekter. Rapport från SoRADs forskningsprojekt “The community impacts of casinos”. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 4

Eriksson M. & Olsson B. (2002) Alkohol- och drogförebyggande arbete på mindre arbetsplatser. En telefonintervjuundersökning med personalchefer på 445 företag i Sverige med mellan 20-99 anställda. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 5

Abrahamsson M. (2002) Ungas definitioner av alkoholist, storkonsument och fyllo. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 6

Palm J. (2003) Kvinnor och män i svensk missbruksbehandling: en beskrivning av personalen inom socialtjänstens missbrukarvård i Stockholms län och deras syn på missbrukarvården år 2002. Stockholms universitet – Forskningsrapport nr. 7

Storbjörk J. (2003) Kvinnor och män i svensk missbruksbehandling: en beskrivning av personalen i Stockholms läns landsting beroendevård och deras syn på missbrukarvården år 2001. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 8

Palm J. & Storbjörk J. (2003) Kvinnor och män i svensk missbruksbehandling: en beskrivning av patientgruppen i Stockholms läns landstings beroendevård 2002-2001. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 9

Westfelt L. (2003) Spelproblem i tre svenska orter: resultat från 6000 intervjuer i Sundsvall, Malmö och Karlstad. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 10

Leifman H. & Gustasson N-K. (2003) En skäl för det nya millenniet. En studie av svenska folkets alkoholkonsumtion i början av 2000-talet. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 11

Fondén C., Skrinjar M., Leiknes M. & Olsson B. (2003) På vems villkor? Om möten mellan myndigheter och narkotikabrukare. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 12

Lalander P. & Andreasson J. (2003) Det statliga kasinot: Mellan myt och verklighet. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 13

Romelsjö A. (2003). Missbrukare med psykisk sjuklighet i Stockholms län. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 14

Eriksson A., Palm J. & Storbjörk J. (2003) Kvinnor och män i svensk missbruksbehandling: en beskrivning av klientgruppen inom socialtjänstens missbrukarvård i Stockholms län 2001-2002. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 15

Westfelt L. (2004) Kasinoetablering, spelvanor och spelproblem. Situationen före och efter etableringen av statliga kasinon i Sundsvall och Malmö. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 16

Sandberg B. (2004) I väntan på sämre tider? En explorativ studie av statsmaktens och centrala aktörers intentioner, roller och förväntningar på alkoholprevention i arbetslivet. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 17

Abrahamson, M. (2004) Alkohol och unga i 20-årsåldern – rus, lust, problem och prevention. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr. 18